

KONSULTASJONER MELLOM STATEN OG KOMMUNESEKTOREN**Fellesdokumentet 2011**

Fra konsultasjonsmøtet 28. oktober 2011

Innhold

1	Konsultasjonsmøtet 28. oktober 2011	4
1.1	Konsultasjonsordningen	4
1.2	Fellesdokumentet 2011 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett for 2012	5
1.3	Rapportering konsultasjonsåret 2011	5
2	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2012	8
2.1	Innledning	8
2.2	Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet.....	9
2.3	Kommunesektorens inntekter i 2011	12
2.4	Hovedpunkter i kommuneopplegget 2012	13
3	Kommunesektorens oppgaver og tjenester	21
3.1	Arbeidsdepartementet	21
3.2	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.....	24
3.3	Helse- og omsorgsdepartementet.....	27
3.4	Justis- og politidepartementet.....	36
3.5	Kommunal- og regionaldepartementet	37
3.6	Kunnskapsdepartementet.....	39
3.7	Finansdepartementet.....	42
3.8	Samferdselsdepartementet	43
3.9	Kulturdepartementet	46
3.10	Olje- og energidepartementet	47
4	Bilaterale avtaler	48

5	Kostnadsberegninger	49
5.1	Nye saker	49
5.2	Statusrapport pågående saker	49
	Vedlegg a) Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren.....	51
	Vedlegg b) Rapportering bilaterale avtaler 2011	51
	Vedlegg c) Uttalelse fra landsstyret i KS til budsjettforslaget for 2012	51
	Vedlegg d) Uttalelse fra fylkesordførerkollegiet	53
	Vedlegg e) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per 2011	55
	Vedlegg f) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2011	56
	Vedlegg g) Oversikt over løpende saker konsultasjonsåret 2011	57

Vedlegg:

- a) Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren
- b) Rapportering bilaterale avtaler 2010
- c) Uttalelse fra landsstyret i KS til budsjettforslaget for 2011 (Vil innarbeides i det endelige dokumentet etter konsultasjonsmøtet)
- d) Uttalelse fra fylkesordførerkollegiet (Vil innarbeides i det endelige dokumentet etter konsultasjonsmøtet)
- e) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per oktober 2011
- f) Oversikt over kostnadsberegningssaker 2011
- g) Oversikt over løpende saker 2011

Tabeller:

Tabell 1.1 Kostnadsberegningssaker 2007-2011

Tabell 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og netto finansinvesteringer (overskudd). Reell endring i prosent fra året før.

Tabell 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter

Tabell 2.3 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2011. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2011-kroner og prosentvis vekst

Tabell 2.4 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2012, regnet fra inntektsnivå i 2011 i RNB 2011.

Tabell 2.5 Sammensetningen av kommunesektorens inntekter i 2012.

1 Konsultasjonsmøtet 28. oktober 2011

1.1 Konsultasjonsordningen

Konsultasjonsordningen er en etablert arena for dialog mellom regjeringen og kommunesektoren ved KS.

Arenaen legger til rette for dialog om virkelighetsbeskrivelsen i sektoren og en samordnet diskusjon av aktuelle saker og reformer. Sentrale mål for ordningen er å ha en felles forståelse mellom staten og kommunesektoren om de oppgaver som kan realiseres innenfor en gitt inntektsramme, bidra til et best mulig beslutningsgrunnlag for regjering og Storting, mindre statlig styring og økt lokalt handlingsrom, stabile og forutsigbare rammebetingelser og effektiv ressursbruk.

Bilaterale samarbeidsavtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer og involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger, er sentrale elementer i en mer forpliktende ordning. Ordningen med involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren ble innført fra 2007. I tillegg har partene fra samme tid vært enige om å styrke arbeidet med samarbeidsavtaler på enkeltsektorer. Partene er enige om at konsultasjonsordningen har gitt en positiv utvikling mot de mål som er satt for ordningen, og at den har blitt mer forpliktende. Partene er enige om å fortsette arbeidet for en videre utvikling av et mer forpliktende samarbeid i tråd med de mål som er satt for konsultasjonsordningen knyttet til kommunesektorens rammebetingelser og kvalitetsheving av de kommunale tjenestene, samt på området samfunns- og næringsutvikling.

Konsultasjonsmøtene

De faste politiske møtene ledes av politisk ledelse i Kommunal- og regionaldepartementet. For øvrig deltar politisk ledelse i Finansdepartementet på alle møtene og politisk ledelse i departement som har saker på dagsorden. KS er vanligvis representert ved et eget konsultasjonsutvalg utgått fra Hovedstyret i KS. Møtene følger arbeidet med statsbudsjettet:

1. konsultasjonsmøte – før regjeringens første budsjettkonferanse

Tema: Rammene for kommuneopplegget i neste års statsbudsjett

2. konsultasjonsmøte – før fremleggelsen av RNB og kommuneproposisjonen

Tema: Reforme og utbygging av tjenestetilbudet (enkeltsaker fra fagdepartementene)

3. konsultasjonsmøte – før regjeringens sluttbehandling av budsjettet

Etter forslag fra KS er det tredje plenumsmøtet i 2011 erstattet av en bilateral møterekke som en prøveordning i år. Prøveordningen skal evalueres og vil tas opp til drøfting på det 2. konsultasjonsmøtet i 2012.

Rapportering på måloppnåelse foregående år og rapportering på bilaterale avtaler som har vært tema for det tredje plenumsmøtet, skal inngå i dokumentene til konsultasjonsmøtet 28. oktober 2011.

4. konsultasjonsmøte – etter fremleggelsen av statsbudsjettet

Tema: Oppsummering og klargjøring av innholdet i regjeringens budsjettforslag gjennom utarbeidelsen av Fellesdokumentet.

1.2 Fellesdokumentet 2011 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett for 2012

Foreliggende fellesdokument gir en helhetlig gjennomgang av regjeringens forslag til kommuneopplegg i statsbudsjettet for 2012, dvs. omtale av bevilgninger gjennom inntektssystemet på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, øremerkede satsinger på fagdepartementenes budsjetter og ev. andre tiltak.

I kapittel 2 presenteres helheten i opplegget for kommunesektoren i 2012 (makro), enkeltsaker er omtalt i kapittel 3.

Uttalelse fra landsstyret i KS til budsjettforslaget for 2012 ligger som vedlegg c).

1.3 Rapportering konsultasjonsåret 2011

Bilaterale samarbeidsavtaler

Arbeidet med bilaterale avtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer er styrket og videreutviklet som en del av en mer forpliktende konsultasjonsordning fra 2007.

Per oktober 2011 er det 8 bilaterale avtaler innenfor konsultasjonsordningen. En oversikt over alle gjeldende bilaterale samarbeidsavtaler ligger som vedlegg f).

Kjennetegn ved avtalene er:

- inngått på politisk nivå
- to parter, staten ved departementene og kommunesektoren ved KS
- begrenset varighet
- de er en del av den nasjonale dialogarenaen med kommunesektoren som konsultasjonsordningen representerer

Partene er enige om at avtaler bidrar til en mer systematisk, tettere og omfattende dialog og samarbeid mellom staten og kommunesektoren. KS bidrar til gjennomføringen med nettverk, arenaer, spredning og gjensidig utveksling av informasjon og erfaringer. Antall avtaler har økt fram til 2008, men det samlede tallet på avtaler har nå stabilisert seg og noen avtaler er faset ut.

Mer informasjon, bl.a. dokumenter fra konsultasjonsmøtene, alle bilaterale avtaler og Kommunal- og regionaldepartementets veileder om konsultasjonsordningen H-2228, ligger tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets og KS sine nettsider (www.krd.no og www.ks.no).

Kostnadsberegningssamarbeid

Rutiner for involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av statlig initierte reformer ble innført i 2007. Involvering av KS i slike beregninger skal bidra til å gjøre regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig og tilrettelegge for en best mulig oppslutning om statlig initierte reformer i kommunesektoren. Rutinene er basert på rapporten *Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren*. Rapporten er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider www.krd.no.

Kostnadsberegninger er et fast tema på konsultasjonsmøtene. Ordningen med å involvere KS i kostnadsberegninger har bidratt til større bevissthet omkring økonomiske og administrative konsekvenser av statlige tiltak rettet mot kommunesektoren.

Ordningen innebærer å involvere KS ved kostnadsberegninger av oppgaveendringer og endringer i lover og forskrifter som har konsekvenser for kommunesektoren. Det vil alltid være nødvendig å foreta en skjønnsmessig vurdering av hvilke saker KS skal involveres i. Sentralt i en slik vurdering er bl.a. om arbeidet med reformen er kjent, reformens omfang og økonomiske størrelse, om det foreligger et godt grunnlag for å beregne økonomiske og administrative kostnader, og om involveringen vil innebære offentliggjøring av regjeringens interne budsjettarbeid eller prioriteringer. Involvering av KS skal ikke redusere regjeringens mulighet til å foreta helhetlige vurderinger og prioriteringer.

En oversikt over pågående arbeid og saker som er ferdigbehandlet i år, er gitt i vedlegg g).

I perioden 2007 t.o.m. 2010 ble det meldt opp 23 saker. Seks av disse er fortsatt til behandling. I 2011 er det meldt opp tre saker som fortsatt er til behandling. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall kostnadsberegningssaker for årene 2007 til og med 2011.

Tabell 1.1 Kostnadsberegningssaker 2007–2011

År	Oppmeldte saker	Saker som ikke er avsluttet per oktober 2011
2007	8	<ul style="list-style-type: none"> • Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) • Nødnett
2008	6	<ul style="list-style-type: none"> • Økt kommunalt finansieringsansvar fysioterapi
2009	3	
2010	2	
2011	4	<p>Nye saker oppmeldt til møtet 28. oktober 2011:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omlegging av kontantstøtten og behovet for nye barnehageplasser fra 1.8.2012 (KD/BLD) • Valgfag i ungdomsskolen (KD) • Økonomiske konsekvenser av nasjonale bestemmelser om lærertetthet i grunnskolen (KD)

2 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2012

2.1 Innledning

Gjennom fjoråret og inn i inneværende år tok internasjonal økonomi seg klart opp igjen etter det kraftige tilbakeslaget som fulgte av finanskrisen. De siste månedene har imidlertid usikkerheten om den økonomiske utviklingen internasjonalt igjen økt, og situasjonen er krevende for flere land. Flere år med lav økonomisk vekst og store budsjettunderskudd har ført til usikkerhet om enkelte staters evne til å betale renter og avdrag på sine lån. Gjennom sommeren 2011 slo denne usikkerheten ut i betydelig uro i finansmarkedene. Aksjemarkedene har falt. Spesielt i Europa har rentepåslagene i pengemarkedet økt, selv om sentralbankene har tilført mye likviditet. Det er liten tilgang på langsiktige lån til bankene.

Etter en nedgang på 1,8 pst. i 2009, økte BNP for Fastlands-Norge med 2,1 pst. i fjor. Oppgangen har fortsatt inn i inneværende år, og aktiviteten i fastlandsøkonomien har nå steget i syv kvartaler på rad. Det var særlig privat og offentlig forbruk som bidro til veksten i fjor. Veksten i forbruket avtok imidlertid i første halvår i år, men økte investeringer i boliger og i petroleumsvirksomheten har holdt veksten i aktiviteten oppe. Lave renter, høy vekst i inntektene og utsikter til ytterligere oppgang i petroleumsinvesteringene kan tilsi at veksten vil holde seg oppe også framover. I Nasjonalbudsjettet 2012 anslås veksten i BNP for Fastlands-Norge til 2,8 pst. i år og 3,1 pst. neste år. Dette er om lag på linje med det historiske gjennomsnittet.

Tilbakeslaget i kjølvannet av finanskrisen førte til et fall i sysselsettingen i Norge på 50 000 personer fram til våren 2010. Denne nedgangen er nå langt på vei gjenvunnet. Arbeidsstyrken har også økt, men ikke fullt så raskt som sysselsettingen. Dermed har arbeidsledigheten gått noe ned og har det siste halve året holdt seg rundt 3¼ pst. av arbeidsstyrken. Det ventes at sysselsetting og arbeidsstyrke vil vokse om lag i takt gjennom det neste halvannet året og at ledigheten dermed vil holde seg om lag på samme lave nivå. På bakgrunn av resultatene fra årets lønnsoppgjør og ny statistikk etter Revidert nasjonalbudsjett anslås lønnsveksten til 4 pst. i år. Også for 2012 anslås lønnsveksten til 4 pst. Anslagene er noe høyere enn resultatet for 2010 og klart over anslått lønnsvekst hos våre viktigste handelspartnere. Den kostnadmessige konkurransevnen vil dermed svekkes ytterligere både i 2011 og 2012.

Regjeringen legger opp til en økning i bruken av oljeinntekter fra 2011 til 2012 som følger den underliggende utviklingen i forventet fondsavkastning i den perioden vi nå er inne i. Målt i forhold til verdiskapingen i fastlandsøkonomien tilsvarer dette ¼ pst. Det foreslåtte budsjettet er tilpasset en økonomisk utvikling der fastlandsøkonomien anslås å vokse om lag på linje med det historiske gjennomsnittet og arbeidsledigheten ventes å holde seg om lag på dagens nivå. Budsjettforslaget innebærer en bruk av oljeinntekter i underkant av 4-prosentbanen.

2.2 Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet

De siste årene har kommunesektorens inntekter økt forholdsvis raskt. For seksårsperioden fra 2005 til 2011 anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter til 49 mrd. 2011- kroner, som tilsvarer en gjennomsnittlige årlig vekst på om lag 2¾ prosent. Det er om lag ½ prosentenheter høyere enn den gjennomsnittlige årlige realinntektsveksten fra 1990 til 2005. Om lag halvparten av veksten i inntektene etter 2005 har kommet i form av frie inntekter. Den forholdsvis sterke realinntektsveksten de siste årene må ses i sammenheng med høy befolkningsvekst og satsing for å bedre tjenestetilbudet.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2010 til 2011 anslås til 5,5 mrd. kroner eller 1,7 prosent. Realveksten i de frie inntektene anslås til 1,6 mrd. kroner. Utviklingen i 2011 er nærmere omtale i avsnitt 2.3.

Kommunesektorens inntektene finansierer løpende tjenesteproduksjon og investeringer i sektoren. Et veid gjennomsnitt av sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer brukes som en indikator på den samlede aktivitetsutviklingen i kommuneforvaltningen. Indikatoren er et mål på hva som settes inn i produksjonen, ikke hva som faktisk produseres, og den fanger derfor ikke opp forbedringer i tjenestetilbudet som følge av en mer effektiv ressursbruk. Ifølge denne indikatoren økte aktiviteten i kommunesektoren i årene 2004-2006 langsommere enn kommunesektorens samlede inntekter. Det må ses i sammenheng med at det var behov for finansiell konsolidering etter at aktiviteten, og dermed utgiftene, hadde økt raskere enn inntektene i flere år. Høy vekst i kommunesektorens inntekter de siste årene har bidratt til at aktivitetsveksten i sektoren igjen har tatt seg betraktelig opp. For perioden fra 2005 til 2010 anslås den gjennomsnittlige årlige aktivitetsveksten i kommunesektoren til om lag 3½ prosent, mot en gjennomsnittlig vekst på 2,2 prosent per år i perioden 1990-2005. I første halvår 2011 var det ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap sysselsatt om lag 525 000 personer i kommuneforvaltningen, 78 000 flere enn i første halvår i 2005. Antall årsverk har økt noe mindre enn dette som følge av en relativ høy andel deltidsansatte. Kommunesektorens investeringer i bygg og anlegg har også økt sterk de siste årene. Målt som andel av inntektene ligger investeringene nå på et historisk sett høyt nivå. I 2010 økte investeringene i kommuneforvaltningen med 13 pst. reelt. Disse tallene er imidlertid påvirket av at fylkeskommunene i 2010 overtok ansvaret for om lag 17 000 km offentlig veg fra staten. Dersom det justeres for dette, var investeringsnivået om lag uendret fra 2009 til 2010. I første halvår i år har investeringene holdt seg på om lag samme høye nivå som i første halvår i fjor.

Nettofinansinvesteringer viser forskjellen mellom kommunesektorens samlede inntekter og samlede utgifter medregnet investeringer, mens lån og avdrag er holdt utenom. Fra et underskudd på vel 7 prosent av de samlede inntektene i 2003 bedret

resultatet seg, og i 2006 tilsvarte kommuneforvaltningens netto finansinvesteringer 0,3 prosent av inntektene, jf. tabell 2.1. Sterk utgiftsvekst de siste årene, i tillegg til store tap på finansielle plasseringer særlig i 2008, har ført til negative nettofinansinvesteringer. Ut fra foreløpige regnskapstall kan nettofinansinvesteringene i kommunesektoren anslås til -6,9 prosent av inntektene i 2010. De store underskuddene de siste årene må ses i sammenheng med høye bruttoinvesteringer i kommuneforvatningen. Ved utgangen av 2010 utgjorde nettogjelden i kommunesektoren knapt 40 prosent av inntektene.

Tabell 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og netto finansinvesteringer (overskudd). Reell endring i prosent fra året før¹⁾

	Samlede inntekter	Frie inntekter	Aktivitet ²⁾	Overskudd, prosent av inntektene
2002	1,1	-1,0	1,7	-7,3 ³⁾
2003	0,6	-0,5	0,9	-7,4
2004	3,8	3,4	1,6	-4,7
2005	3,4	2,8	-1,1	-1,4
2006	5,6	6,2	2,9	0,3
2007	1,4	-0,7	5,3	-4,5
2008	1,1	0,0	3,3	-8,7
2009	4,0	3,0	4,5	-6,9
2010	2,5	2,4	1,0	-6,9
2011	1,7	0,6	1,3	-
2012	1,1	1,0	-	-

¹⁾ Inntektsveksten er korrigert for endringer som følger av endret organisering av offentlig tjenestetilbud og andre budsjettekniske forhold.

²⁾ Aktiviteten i kommunesektoren måles ved en indikator der endringene i sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer veies sammen. Som vektor brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av utgiftene til de tre kostnadsartene sett under ett.

³⁾ Tilskudd til gjeldslette mv. på 21,6 mrd. kroner i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

Netto driftsresultat brukes av bl.a. Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som hovedindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat er et mål på hvor mye kommunene kan disponere til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, netto renter og avdrag er betalt. TBU har foretatt beregninger som indikerer at netto driftsresultat for

kommunesektoren som helhet bør ligge på om lag 3 prosent av driftsinntektene over tid for at sektoren skal sitte igjen med tilstrekkelige midler til avsetninger og investeringer. Rundt årtusenskiftet lå netto driftsresultatet klart under dette nivået, og var i 2002 og 2003 nede i 0,6 prosent av driftsinntektene, jf. tabell 2.2. Netto driftsresultatet for 2010 er anslått til 3,2 prosent fordelt med 8,8 prosent for fylkeskommunene, 1,1 prosent for Oslo og 2,3 prosent for kommunene utenom Oslo. Endringen i fordelingen av ansvaret for veier mellom stat og kommune bidro til et særlig høyt nivå for netto driftsresultatet i fylkeskommunene i fjor. Dersom de økte rammeoverføringene til veginvesteringer holdes utenom, kan netto driftsresultatet for kommunesektoren samlet sett anslås til 2¾ pst. i 2010. For perioden 2006-2010 sett under ett har det gjennomsnittlige netto driftsresultatet i kommunesektoren tilsvart 2,9 prosent av inntektene.

Tabell 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter

	Kommunene utenom Oslo	Fylkeskommunene	Oslo	Kommunesektoren i alt
1998	1,9	0,4	6,1	2,0
1999	1,9	-0,7	0,3	1,0
2000	2,5	-0,2	2,8	1,7
2001	1,9	-1,8	2,8	0,9
2002	0,1	0,9	2,9	0,6
2003	0,7	1,1	-0,6	0,6
2004	2,0	4,3	1,1	2,2
2005	3,5	4,0	3,6	3,6
2006	5,2	5,3	8,0	5,5
2007	1,9	4,0	4,6	2,5
2008	-0,6	2,9	3,9	0,4
2009	2,7	4,5	3,2	3,0
2010	2,3	8,8	1,1	3,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Antall kommuner som er registrert i ROBEK (Register for betinget godkjenning og kontroll) og som må ha godkjenning fra fylkesmannen for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak og langsiktige leieavtaler, avtok fra en topp på knapt 120 registrerte kommuner i andre halvår 2004 til 42 i andre halvår 2007. Antall registrerte kommuner har siden holdt seg på et relativt lavt nivå, og begynnelsen av september var det 50 kommuner i ROBEK. De siste endringene i ROBEK er foretatt i etterkant av at kommunestyrene og fylkestingene har vedtatt årsregnskapet for 2010. Det er for tiden ikke registrert noen fylkeskommuner i ROBEK.

2.3 Kommunesektorens inntekter i 2011

Kommuneopplegget for 2011 innebar en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 5,7 mrd. kroner, tilsvarende 1,7 prosent, regnet fra anslått inntektsnivå for 2010 i Revidert nasjonalbudsjett 2010. De frie inntektene ble anslått å øke reelt med rundt 2,75 mrd. kroner. Målt ut fra daværende anslag på regnskap for 2010, der det ble tatt hensyn til oppjustering av skatteanslagene for 2010, ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslått til 5,1 mrd. kroner. Veksten i kommunesektorens frie inntekter i 2011 ble anslått til 1,9 mrd. kroner.

I nysaldert budsjett for 2010 ble kommunesektorens frie inntekter i 2010 økt med 1 mrd. kroner i form av økte rammeoverføringer. Samtidig ble det vedtatt endringer i ordningen for investeringstilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser, slik at anslaget for tilskuddet i 2011 ble oppjustert med 310 mill. kroner. Øremerkede tilskudd i 2010 ble noe lavere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2011. I Revidert nasjonalbudsjett ble den kommunale deflatoren i 2011 oppjustert fra 2,8 pst. til 3,4 pst., i hovedsak som følge av høyere anslått lønnsvekst. Alt i alt ble anslagene for realvekst i både frie og samlede inntekter i 2011 noe nedjustert i Revidert nasjonalbudsjett 2011, jf. tabell 2.3.

Etter Revidert nasjonalbudsjett har det kommet ny informasjon om skatteinngangen, som trekker i retning av at kommunesektorens skatteinntekter i 2011 vil bli om lag 1 mrd. kroner høyere enn tidligere lagt til grunn. Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2011 anslås til 3,4 pst., som er uendret fra Revidert nasjonalbudsjett 2011. Veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2011 anslås nå til 5,5 mrd. kroner, mens veksten i de frie inntektene anslås til 1,6 mrd. kroner. Sammenliknet med Revidert nasjonalbudsjett 2011 er begge anslagene oppjustert med 1 mrd. kroner.

Tabell 2.3 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2011. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2011-kroner og prosentvis vekst

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
Nasjonalbudsjettet 2011	5,1	1,5	1,9	0,7
Revidert nasjonalbudsjett 2011	4,5	1,4	0,6	0,2
Nasjonalbudsjettet 2012	5,5	1,7	1,6	0,6

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

2.4 Hovedpunkter i kommuneopplegget 2012

I kommuneproposisjonen 2012 la regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 5 og 6 mrd. kroner i 2012. Det ble varslet at mellom 3¾ og 4¼ mrd. kroner av veksten ville være frie inntekter.

Regjeringen legger i forslaget til statsbudsjett opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2012 på 5 mrd. kroner, tilsvarende 1,4 pst. Av veksten er 3,75 mrd. kroner frie inntekter. Det tilsvarer en realvekst i frie inntekter på 1,3 pst. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå for 2011 i revidert nasjonalbudsjett 2011. Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med 3 150 mill. kroner til kommunene og 600 mill. kroner til fylkeskommunene. Dette er i tråd med signalene i kommuneproposisjonen.

Regnet i forhold til nåværende anslag på regnskap for 2011 innebærer budsjettforslaget en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter på 4 mrd. kroner. Realveksten i de frie inntektene regnet på samme måte anslås til 2,7 mrd. kroner. Det er da tatt hensyn til at skatteanslaget for 2011 er oppjustert med 1 mrd. Kroner, jf. pkt. 2.3.

Regjeringens budsjettopplegg for 2012 legger til rette for fortsatt høyt aktivitetsnivå i kommunesektoren. Enkelte tiltak innen barnehage, barnevern, skole, helse, omsorg og samferdsel blir særskilt styrket. Det forutsettes at arbeidet med omstilling og effektivisering av den kommunale virksomheten fortsatt prioriteres. Det er videre viktig at sektoren tilpasser aktivitetsnivået til inntektsrammene.

I tabell 2.4 er realveksten i kommunesektorens inntekter i 2012 dekomponert. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2011 i Revidert nasjonalbudsjett 2011.

Tabell 2.4 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2012, regnet fra inntektsnivå i 2011 i revidert nasjonalbudsjett 2011. Mrd. kroner

Frie inntekter	3,75
Øremerkede tilskudd	0,2
Tiltak finansiert over rammetilskuddet ¹	0,8
Gebyrinntekter	0,3
Samlede inntekter	5

¹ Tiltak vedrørende barnehage utgjør om lag 650 mill. kroner. Dette knytter seg i hovedsak til kompensasjon for nominell videreføring av maksimal foreldrebetaling i barnehager, og opptrapping av minimumstilskudd til ikke-kommunale barnehager.

Veksten i frie inntekter i 2012 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen. Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider anslag for merutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen. Beregningene forutsetter at dekningsgrad, standard og produktivitet i tjenesteytingen er uendret. Beregninger utført av TBU i mars indikerte at kommunesektoren kunne få merutgifter i 2012 på om lag 2,5 mrd. kroner knyttet til den demografiske utviklingen. I juni la Statistisk sentralbyrå fram nye befolkningsframskrivninger som viser en høyere befolkningsvekst framover. TBU har på denne bakgrunn foretatt nye beregninger av merutgifter for kommunesektoren. Anslaget på kommunesektorens merutgifter i 2012 knyttet til den demografiske utviklingen er oppjustert til om lag 2,9 mrd. kroner. Dette er utgifter som må dekkes av kommunesektorens samlede inntekter. Kommunal- og regionaldepartementet anslår at den delen av kommunesektorens merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen som må dekkes av frie inntekter, utgjør om lag 2,5 mrd. kroner.

Sammensetning av kommunesektorens inntekter i 2012

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 374 mrd. kroner i 2012. I tabell 2.5 er sammensetningen av kommunesektorens inntekter i 2012 anslått.

Tabell 2.5 Sammensetningen av kommunesektorens inntekter i 2012. Anslag. Mrd. kroner og endring i prosent fra 2011. Nominell vekst

	Mrd. kroner	Endr. i pst. fra 2011 ¹
Frie inntekter	285,5	4,2
<i>Skatteinntekter</i>	147,3	4,4
<i>Rammetilskudd</i>	138,2	4,1
Øremerkede tilskudd ²	17,0	4,4
Gebyrer	49,0	3,8
Momskompensasjon	15,4	4,8
Andre inntekter	6,9	3,2
Totalt	373,8	4,4

¹ Ved beregning av endring er det tatt utgangspunkt i anslag på regnskap for 2011 korrigert for oppgaveendringer.

² Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Kilde: Finansdepartementet.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. Andelen skatteinntekter og rammetilskudd er hhv. om lag 52 pst. og om lag 48 pst. av de frie inntektene. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og regelverk. Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, samt eiendomsskatt i de kommuner som har innført det. Størrelsen på skatteinntektene avhenger bl.a. av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevilges på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, jf. budsjettkap. 571 og 572.

Øremerkede tilskudd må benyttes i tråd med formål og tiltak som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør 4,5 pst av de samlede inntektene. Etter innlemmingen av de øremerkede tilskuddene til barnehager i rammetilskuddet i 2011, er andelen øremerkede tilskudd på et historisk lavt nivå.

Gebyrinntekter er kommunale avgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager. Momskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige.

Andelen frie inntekter av de samlede inntektene anslås å utgjøre vel 76 pst. i 2012, der skatt utgjør i overkant av halvparten av de frie inntektene. Medregnet momskompensasjon, som kan betraktes som frie inntekter, kan andelen frie inntekter anslås til vel 80 pst.

KS-merknad

Kommuneopplegget

Regjeringen har lagt fram et stramt kommuneopplegg i Nasjonalbudsjettet 2012. Sammenlignet med inntektsnivået i 2011 slik det ble anslått i Revidert Nasjonalbudsjett 2011, stiger de frie inntektene reelt med 3,75 mrd kroner (1,3 pst) og de samlede inntektene med 5 mrd kroner (1,4 pst). Innenfor veksten i de frie inntektene forutsetter Regjeringen at 400 mill kr benyttes til økt vegvedlikehold i regi av fylkeskommunene. Det legges videre til grunn at veksten i årsverk som er nødvendig for å gi 5000 flere demenssyke et dagaktivitetstilbud, skal dekkes innenfor den frie inntektsveksten. KS legger således til grunn at noe i overkant av 3 mrd kr vil være tilgjengelig for å dekke økte pensjonskostnader og økte demografikostnader i kommunesektoren i 2012. Etter KS vurdering må kommunesektoren være forberedt på at demografikostnadene vil stige reelt med om lag 3,1 mrd kr i 2012, hvorav om lag 2,9 mrd må forutsettes dekket innenfor veksten i de frie inntektene. Pensjonskostnadene forventes å stige med om lag 2,25 mrd kr, som i all hovedsak også må dekkes innenfor den frie inntektsveksten. KS peker også på at det over flere

år har vært en sterk økning i mottakere av ressurskrevende tjenester i kommunene, i tildelingen av antall timer innenfor Brukerstyrt Personlig Assistent ordningen (BPA), i antall barn som har behov for, og får tiltak i regi av barnevernet, og i antall barn som mottar spesialundervisning i skolen. Gitt at denne utviklingen fortsetter i 2012, vil det kreve ytterligere ressurstildeling fra kommunene som ikke inngår i demografikostnadene.

KS understreker samtidig at norske kommuner også i 2012 vil tilby god velferd for innbyggerne. Det må likevel konstateres at de foreslåtte inntektene til kommunesektoren i 2012 ikke er nok til å dekke de forventede utgiftene. Dette vil måtte møtes av kommunesektoren med ytterligere effektiviseringstiltak, og /eller kutt i tjenester for å kunne omprioritere ressurser til andre formål.

KS mener at når kommunene får slike stramme rammer, er det ekstra viktig at kommunene faktisk har frihet til å finne nye og innovative løsninger, basert på lokale behov. KS peker på at utviklingen ikke synes å gå i retning av økt kommunal handlefrihet innenfor de gitte rammer, noe også kommunalministeren har uttrykt stor bekymring for. En varslet ressursnormering i skolen og forslag om sterkere rettighetsfesting av enkelttjenester innenfor pleie- og omsorgssektoren, er aktuelle eksempler på at verdien av lokalt selvstyre er under politisk press.

KS har forventninger til at den varslede stortingsmeldingen om forholdet mellom kommune og stat vil ta utgangspunkt i kommunenes behov for frihet til å utvikle sine tjenester ut fra lokale behov, i dialog med innbyggerne og med politisk ansvarlighet overfor velgerne. KS viser til tidligere innspill til Regjeringen om dette, blant annet behovet for å forsterke beskyttelsen av det kommunale selvstyret i kommuneloven, og styrke kommunesektorens medvirkning i lovprosesser som får konsekvenser for sektoren.

KS er enig i statens legitime behov for å føre tilsyn med at kommunesektoren utfører sine lovpålagte plikter. Men KS peker på at det er behov for å sikre at innretningen av og samlet ressursbruk på tilsynsaktiviteter er hensiktsmessig og målrettet. KS forventer et gjennomgående klarere statlig tilsyn med hensyn til hvilke lovregler som det bør føres tilsyn på, hvilke lovbrudd det bør reageres på og hvordan fylkesmannen prioriterer og samordner den praktiske utøvelsen av tilsyn. KS forventer at Regjeringen bidrar til en tydeligere avgrensning av det statlige tilsynet, slik at tilsynene i større grad prioriterer det som er vesentlig når de kontrollerer lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter pålagt i lov eller i medhold av lov. KS forventer at Regjeringen følger opp Stortingets merknader om at fylkesmennene gjennom sitt samordningsansvar prioriterer å rette tilsynet mot eventuelle mangler i det lokale klage- og egenkontrollsystemet og sikre at det fungerer betryggende, fremfor å dublere ordninger som allerede fungerer godt. KS forventer videre at Regjeringen bidrar til større fleksibilitet i tilsynsmyndighetenes reaksjoner, hvor adgangen til å gi pålegg begrenses til de klare tilfellene av lovbrudd, og for øvrig bruke ikke-rettslig bindende veiledning. KS vil også forvente at fylkesmennene gis sterkere reelle

muligheter til å samordne alle statlige tilsyn mot kommunesektoren og begrense det samlede omfanget av dette ut fra kost/nytte betraktninger for samfunnet samlet.

KS-merknad slutt

KS-merknad

Pensjon

I 2012 vil det bli en kraftig vekst både i pensjonspremier og pensjonskostnader. Et grovt anslag indikerer at pensjonspremiene kan øke med om lag 20 pst, eller over 5 mrd kroner. Anslaget tar utgangspunktet i et intervju i Kommunal rapport med sjefaktuaren i KLP, der det framgår at veksten i KLP-kommunene blir over 20 pst. Hovedårsaken til den sterke økningen er

- *redusert beregningsrente fra Finanstilsynet*
- *forventet svak avkastning på pensjonsmidlene i 2011*

Redusert beregningsrente fører isolert sett til en økning på om lag 10 pst, og vil være en engangseffekt for 2012.

Kommunesektoren vil i 2012 få en nominell økning i pensjonskostnader på over 2 mrd, og en realvekst (vekst utover det som følger av lønnsveksten) på om lag 1 ¼ mrd. Årsaken til økningen er blant annet

- *redusert forholdstall mellom lønnsvekst og nominell rente*
- *økning i kommunalt ansatte*
- *innværende års bruk av premiefond som påvirker premieavviket i 2011 og dermed størrelsen på amortiseringen i 2012*

KS har samlet i inn tallene igjennom kontakt med pensjonsleverandørene og tall er hentet ifra budsjettet til Oslo kommune. I tillegg er det lagt inn forutsetning at amortiseringskostnadene vil bli på drøye 2mrd kroner.

Etter KS' vurdering vil kommunene måtte dekke de økte pensjonskostnadene i all hovedsak igjennom realveksten i de frie inntektene. Utenom de frie inntektene er det kun gjennom økte selvkostgebyrer disse kostnadene kan dekkes inn. Der blir pensjonskostnadene beregnet ut fra aktive som arbeider på tjenesteområdet. Det betyr at for eksempel i VAR-sektoren er det kun de kostnadene for de som arbeider innenfor VAR som kan tas med. Tall fra PAI viser at per 1.12.2010 var det 2709 årsverk innen for VAR-tjenestene. Andre selvkostområder som kommunene kan øke gebyrene på er plan og bygningsetaten og skolefritidsordningen. Antall avtalte årsverk totalt i kommuneforvaltningen var på 338 661, eksklusiv foretningsdriften. Pensjon er en del av lønns- og avtalevilkårene i kommunesektoren, og følger et selvstendig ansvar for

kommunene som arbeidsgivere, men økningen i pensjonskostnader bidrar imidlertid til å redusere handlingsrommet for kommunene i 2012.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Kommunal- og regionaldepartementet

Departementet vil peke på at anslag på kommunesektorens pensjonskostnader i 2012 er usikre. I Fellesdokumentet om statsbudsjettet 2010 ble merutgiftene til pensjon som må dekkes av veksten i de frie inntektene anslått til 400 mill. kroner. Regnskapet for 2010 viste at pensjonskostnadene ikke økte mer enn kommunesektorens lønnskostnader og dermed ikke belastet de frie inntektene.

Departementet viser til at det er enighet om hovedprinsippene for føring av pensjonskostnader i kommuneregnskapet. Det innebærer at det er utviklingen i de regnskapsmessig beregnede pensjonskostnadene som har resultateffekt i kommunenes regnskaper, ikke de betalte pensjonspremiene. De siste årene har pensjonspremiene vært høyere enn de beregnede pensjonskostnadene. Differansen mellom pensjonspremie og pensjonskostnad (premieavviket) må dekkes inn av kommunene de etterfølgende 15 år.

Premieavviket har over tid vokst til i overkant av 22 mrd. kroner. Bakgrunnen for denne utviklingen er at lønnsveksten har vært forholdsvis sterk, kombinert med et svært lavt rentenivå. Departementet har foreslått tiltak som tar sikte på å bringe utviklingen i de beregnede pensjonskostnadene mer i samsvar med pensjonspremiene. Dette er bl.a. reduksjon i forholdstallet med lønnsvekst og rente og redusert amortiseringstid for premieavviket. I et høringsdokument fra departementet er det foreslått at amortiseringstiden skal reduseres fra 15 til 10 år fra og med regnskapsåret 2011.

Både lønnsvekst og økning i antall kommunalt ansatte bidrar til å øke kommunesektorens pensjonskostnader. Departementet vil understreke at pensjon er en del av lønns- og avtalevilkår i kommunesektoren, og følgelig et selvstendig ansvar for kommunene som arbeidsgivere. Videre vil departementet peke på at lavt rentenivå over tid har medvirket til det opparbeidede premieavviket. Kommunene har imidlertid betydelig gjeld, og har dermed også fordeler av et lavt rentenivå.

En vesentlig del av veksten i pensjonskostnadene i 2012 som ikke dekkes av den kommunale deflatoren, gjelder Oslo kommune. Dette følger av et forslag fra departementet om endringer i de kommunale regnskapsreglene, som får konsekvenser for hvordan premieavvik/pensjonskostnader beregnes i Oslo kommunes pensjonskasse. Endringen innebærer at Oslo må følge samme praksis som øvrige kommuner. Veksten i Oslo kommunes pensjonskostnader vil derfor være særskilt høy i 2012.

Svarmerknad fra Kommunal- og regionaldepartementet slutt

KS-merknad

KS har registrert at anslagene som tidligere har blitt anslått i fellesdokumentet på økning i pensjonskostnader ikke har blitt det når man har fått de endelige regnskapene. KS har av den grunn tatt direkte kontakt med pensjonsleverandørene for å kunne få et sikrere og bedre anslag for 2012. KS har vært i kontakt med leverandør som har over 75 pst av det kommunale markedet.

KS-merknad slutt

KS-merknad

Demografi

I Kommuneproposisjonen ble økte kostnader knyttet til demografi på de områdene som omfattes av utgiftsutjevningen i inntektssystemet anslått til om lag 2,5 mrd kroner, basert på beregninger fra TBU. Av dette anslo Regjeringen selv at 2,1 mrd kroner måtte dekkes gjennom de frie inntektene. På grunn av nye befolkningsframskrivninger fra SSB er anslagene nå oppjustert til hhv om lag 2,9 og 2,5 mrd kroner.

KS viser til at den metoden som er brukt i beregningene ovenfor innebærer en utilsiktet nedvekting av enkelte sektorer, og implisitt en oppvekting av andre sektorer. Det medfører at beregningene ikke gir et riktig uttrykk for kostnadene i de tilfellene hvor de ulike sektorene påvirkes ulikt av befolkningsutviklingen. TBU har varslet at utvalget vil komme tilbake til dette, sammen med eventuelle andre endringer for å forbedre beregningsopplegget.

KS har beregnet at demografikostnadene for 2012, basert på de samme befolkningsprog-nosene for 2011, med korrigert for vektingsforskyvningen, kan anslås til drøye 3,1 mrd kr. KS er videre enig i at deler av disse kostnadene kan dekkes gjennom økte øremerkede midler/gebyrer, men langt fra hele beløpet på 0,4 mrd kr som Regjeringen legger til grunn. I denne sammenheng pekes det på at øremerkede inntekter nå utgjør en vesentlig mindre andel av de samlede inntektene enn i årene før. KS anslår derfor at om lag 2,9 mrd kroner i økte demografikostnader må dekkes innenfor de frie inntektene.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Kommunal- og regionaldepartementet

Departementet legger til grunn beregninger av merutgifter for kommunesektoren knyttet til befolkningsendringer utført av TBU. Til det 3. konsultasjonsmøtet anslo TBU merutgiftene for kommunesektoren i 2012 knyttet til den demografiske utviklingen til 2,9 mrd. kroner. Beregningene bygger på SSBs middelalternativ for befolkningsvekst. Departementet har på grunnlag av TBUs beregninger anslått at om lag 2,5 mrd. kroner av merutgiftene må dekkes av veksten i frie inntekter.

Departementet vil peke på at TBU vil gå igjennom metoden for demografiberegningene i løpet av høsten 2011. Utvalget vil legge fram nye beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2012 til 1. konsultasjonsmøte i 2012, når de endelige befolkningstallene per 1. januar 2012 foreligger. Om endring av beregningsmetode isolert sett vil føre til økte eller reduserte merutgifter, er foreløpig usikkert.

Svarmerknad fra Kommunal- og regionaldepartementet slutt

3 Kommunesektorens oppgaver og tjenester

Alle sakene nedenfor er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2011-2012) for det enkelte departement. Regjeringen har tatt merknader fra KS som står ukommentert til orientering.

3.1 Arbeidsdepartementet

Jobbstrategien

Det vil i 2012 bli iverksatt en egen Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Målet er at flere med nedsatt funksjonsevne får jobb bl.a. ved å lette overgangen mellom utdanning og arbeid for personer med nedsatt funksjonsevne, og unngå at lange stønadskarrierer fører til tidlig uførepensjonering.

Hovedmålgruppen i strategien er personer med nedsatt funksjonsevne under 30 år med behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb. Dette er personer som er på vei inn i arbeidslivet etter gjennomført utdanning, samt langtidsmottakere av arbeidsavklaringspenger. Innsatsen er derfor også et ledd i arbeidet med å motvirke tidlig uførepensjonering. I strategien stilles det til rådighet virkemidler som skal redusere ev. risiko og merkostnader ved å ansette eller ta inn på tiltak personer med nedsatt funksjonsevne. Sentrale virkemidler med relevans for bl.a. kommunale arbeidsgivere er:

- 500 tiltaksplasser avsatt til:
 - arbeidstrening hvor arbeidsgiver mottar driftstilskudd
 - lønnstilskudd hvor arbeidsgiver mottar tilskudd som kompenserer for produktivitetstap ved nedsatt arbeidsevne
- Nytt forsøk med tilretteleggingstilskudd til arbeidsgivere som har dokumenterte kostnader ved å ansette eller ta inn på tiltak arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne. Det er foreslått bevilget 25 mill. kroner til forsøket.
- Økonomiske tilskudd til oppfølging på arbeidsplassen til mentorer for personer med et begrenset oppfølgingsbehov, og støtte til funksjonsassistanse for personer med mer omfattende oppfølgingsbehov. Det er foreslått bevilget i alt 30 mill. kroner til funksjonsassistanseordningen. Mentorordningen finansieres over tiltaksbudsjettet.
- Det er foreslått bevilget om lag 30 mill. kroner til en videreføring av forsøksordningen med arbeids – og utdanningsreiser.
- Bruk tilretteleggingsgarantier for å avklare tidlig hva slags støtte arbeidssøker og arbeidsgiver kan få og når støtten kan være på plass. I ordningen inngår også at man får oppnevnt en kontaktperson i NAV lokal som alle spørsmål og henvendelser kan gå til ved behov.
- Regjeringen foreslår å opprette 20 stillinger ved NAVs arbeidslivssentre knyttet til jobbstrategien. Dette er stillinger som særlig vil rette arbeidet sitt mot å

veilede og bistå arbeidsgivere som ansetter personer med nedsatt funksjonsevne. Det foreslås opprettet ytterligere 20 prosjektlederstillinger på fylkes- og direktoratsnivå i NAV for å lede arbeidet med iverksettingen av strategien.

KS-merknad

KS er positiv til at det utarbeides en strategi for å rekruttere flere med nedsatt funksjonsevne inn i arbeidslivet. KS mener videre at det er et godt valg å rette innsatsen mot personer med nedsatt funksjonsevne under 30 år som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb. KS støtter strategiens mål og hovedinnretning, men er ikke enig i utformingen av alle tiltakene. KS sendte i slutten av juni i år KS' synspunkter til tiltak og virkemidler som er vesentlige for å legge til rette for økt rekruttering fra målgruppen til kommunal sektor. KS mener at muligheten for å kombinere lønn og ytelser fra NAV er viktig å innrette slik at arbeidstaker ikke taper inntekt ved å være i arbeid. Videre må man hindre at personer med nedsatt funksjonsevne eller arbeidsevne ikke vil prøve seg i arbeidslivet av frykt for å miste den økonomiske tryggheten som ytelser fra det offentlige har gitt. Når det gjelder tilretteleggingstilskudd, mener KS at det bør videreutvikles og finansieres som overslagsbevilgning og gjøres gjeldende for arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne. Når det gjelder de to ordningene med tidsbegrenset lønnstilskudd og tidsbegrenset lønnstilskudd (TULT) mener KS at virkemidlene bør endres for å hindre arbeidsgivers risiko. Det bør vurderes en forskriftshjemmel som gir utvidet adgang til midlertidig ansettelse i tilknytning til disse ordningene.

KS har merket seg at det er et uttalt ønske om nærmere samarbeid med kommunal sektor og KS. Det stiller KS seg positiv til.

KS-merknad slutt

Betalingspraksis

I Statsbudsjettet for 2012 er det lagt opp til etterskuddsbetaling kun for gjennomførte plasser innen arbeidsmarkedstiltakene arbeidspraksis, avklaring og varig tilrettelagt arbeid i skjermet sektor. For tiltak i skjermede virksomheter inngås det årlige avtaler om forhåndsgodkjente plasser med 6 måneders oppsigelsesfrist. Det legges ikke opp til endring i denne praksisen. For noen tiltakstyper gis det etter dagens regler tilsagn med avregning og refusjon i etterkant basert på faktisk gjennomførte tiltaksplasser. Tilsvarende praksis med refusjon i etterkant basert på faktisk gjennomførte plasser legges det nå opp til også for arbeidspraksis, avklaring og varig tilrettelagt arbeid(VTA). Endret betalingsordning vil i liten grad påvirke betaling av plasser i tiltaket VTA, da dette er et langvarig tiltak med liten gjennomstrømming.

Dagens ordning, der det betales for ubrukte plasser, gir en lite effektiv bruk av midler. Tiltaksressursene er dessuten rammestyrte, noe som innebærer at arbeids- og velferdsdirektoratet har en gitt sum til tiltaksgjennomføring. Dersom det betales for

ubrukte plasser i noen tiltaksvarianter, reduseres muligheten for å gi tiltak til personer som har behov for andre typer arbeidsrettede tiltak.

Den nye ordningen stiller krav til god kommunikasjon mellom tiltaksarrangører og NAV slik at planlagt tiltaksnivå avspeiler det lokale behovet og utnyttelsen av avtalt antall tiltaksplasser blir god. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil foreta en gjennomgang av situasjonen knyttet til de ulike tiltakene i fylkene, slik at man oppnår en mest mulig smidig og praktisk gjennomføring av endringen i de ulike fylkene. God kontakt og kommunikasjon mellom partene vil kunne ivareta gode rammebetingelser for tiltaksarrangørene, og ikke minst: Det vil ivareta brukernes behov enda bedre.

KS-merknad

KS mener at etterskuddsbetaling av tiltaksplasser i arbeidsmarkedstiltak svekker forutsigbarheten og økonomien for arbeidsmarkedsbedriftene. Forslaget vanskeliggjør det viktige attføringsarbeidet overfor utsatte grupper som kommunalt eide arbeidsmarkedsbedrifter utfører. KS ber regjeringen vurdere forslaget på nytt, med mål om å unngå svekking av attføringsarbeidet.

KS-merknad slutt

Kvalifiseringsprogrammet

Kommunene har ansvar for viktige fellesoppgaver knyttet til å sikre alle innbyggere gode levekår. Regjeringens handlingsplan mot fattigdom videreføres i 2012 og kvalifiseringsprogrammet er et svært viktig tiltak i denne sammenheng.

Regjeringen vil i 2012 vektlegge tilretteleggende og kompetansehevende tiltak for å bidra til at alle i målgruppen blir vurdert for deltakelse i kvalifiseringsprogrammet, og at alle med rett til deltakelse får et individuelt tilpasset arbeidsrettet program.

Kommunene har fått dekket sine merkostnader knyttet til kvalifiseringsprogrammet gjennom et øremerket tilskudd som fra 2011 er innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Det innlemmede beløpet er gitt en særskilt fordeling i 2011. Det foreslås at midlene gis en særskilt fordeling også i 2012.

Sosialhjelpsnøkkelen legges til grunn i beregningen av midler til enkeltkommuner. Fordelingen etter sosialhjelpsnøkkelen alene gir store endringer i utbetalingene til en del kommuner fra 2011 til 2012. For å begrense konsekvensene for kommunene vil tilpasningen til nøkkelen bli gjort gradvis ved at endringene fordeles over to år. Fra og med 2013 vil midlene bli fordelt fullt ut etter sosialhjelpsnøkkelen. Fordelingskriteriene er drøftet med KS, som ikke hadde merknader.

Alternativet for mange av de som er i målgruppen for kvalifiseringsprogrammet vil være å bli langtidsmottakere av sosialhjelp. Både på kort og lang sikt vil kvalifiseringsprogrammet kunne bidra til å redusere sosialhjelpsutgiftene for kommunene.

NAV – Samarbeid stat-kommune

Mellom KS og Arbeidsdepartementet er det faste møter for å drøfte utvikling og utfordringer i samarbeidet om de lokale felles kontorene i NAV, herunder utfordringer knyttet til to styringslinjer, ulike samordningsprinsipper og avtaleverk, samt finansiering av kontordrift fra både statlig og kommunalt budsjett.

Arbeidsdepartementet og KS har under drøfting om det på sentralt nivå skal utvikles en mer forpliktende avtale for felles sentrale strategier og initiativ som kan understøtte utviklingsarbeidet i de felles lokalkontorene i NAV.

3.2 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kommunalt barnevern

Det øremerkede tilskuddet til kommunalt barnevern i 2011 har gitt 400 nye ansatte. Det er imidlertid fremdeles et behov for å øke kapasiteten i barneverntjenesten for å nå samfunnets mest sårbare grupper, og det er fortsatt et behov for å jevne ut forskjeller mellom kommuner for å sikre alle barn og unge et likeverdig tilbud uavhengig av bosted.

Regjeringen foreslår derfor å øke øremerkede bevilgninger til det kommunale barnevernet med ytterligere 50 mill. kroner i 2012. Dette vil gi 70 nye stillinger som skal komme barneverntjenester med størst behov til gode. Selv om kommunene har iverksatt forebyggende tiltak og i betydelig grad økt ressursbruken i barnevernet, har veksten i saksmengden overgått veksten i stillinger.

Det er nødvendig å bygge opp kompetanse og styrke fagmiljøene i barnevernet. Et høyt kompetansenivå i tjenesten er viktig for å rekruttere og beholde ansatte. Nyansatte har behov for god oppfølging og veiledning. Økningen på 50 mill. kroner omfatter også videreutdanningstilbud for å kvalifisere erfarne ansatte i barnevernet til å gi profesjonell veiledning til nyutdannede og nyansatte kollegaer. Ved full drift vil tilbudet gjøre det mulig å uteksaminere til sammen 175 studenter per år.

I statsbudsjettet for 2011 var 240 mill. kroner øremerket det kommunale barnevernet. Av disse ble 8 mill. kroner, dvs 3,3 pst brukt til administrering av satsingen i 2011. I tillegg har søknadsprosessen hatt økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene. I 2012 går de 240 mill. kronene i sin helhet til kommunene.

I statsbudsjettet for 2012 er det foreslått øremerket 50 mill. kroner til det kommunale barnevernet. 6,74 mill. kroner skal gå til en satsing på veiledet førsteår for nyutdannede og nytilsatte i barnevernet. De øvrige 43,26 mill. kronene skal gå til ytterligere 70 nye stillinger i barneverntjenester med størst behov. Midler til disse stillingene avsettes fra 1. februar 2012. De gjenstående midlene på grunn av manglende helårseffekt for stillinger opprettet i 2012 (kr 3,6 mill. kroner), fordeles fylkesmennene til bruk i fylkesmennenes veiledning og rådgivningsarbeid overfor kommunene. Disse midlene kan brukes til kursvirksomhet el. overfor kommunene for

eksempel i samarbeid med kommunene selv, lokale høgskoler eller andre relevante fagmiljøer.

Det avsettes ikke midler til administrasjon hos fylkesmennene eller i departementet i 2012. Det forutsettes at fylkesmennene fordeler stillingene innen utgangen av 2011 på bakgrunn av søknader mottatt og analyser gjort i forbindelse med satsingen i 2011, samt oversikter over kommuner med få ansatte. Det igangsettes således ikke noen ny søknadsprosess for de 70 nye stillingene.

KS-merknad

Det forventes at andelen barn og unge med barneverntiltak vil fortsette å stige i 2012. Kommunenes tiltaksutgifter til barn utenfor opprinnelig hjem vil i tillegg med stor sannsynlighet få en reell vekst. Det vil si at kommunenes muligheter til å øke saksbehandlerkapasiteten i barnevernet i 2012 vil være begrenset. KS mener at en ev. fortsatt øremerket satsing på kommunalt barnevern bør ta sikte på en fordeling etter kostnadsnøklerne.

KS-merknad slutt

Omlegging av kontantstøtten

Regjeringen har i statsbudsjettet for 2012 foreslått å fjerne kontantstøtten for toåringer – og styrke den for ettåringer, i tråd med regjeringens politiske plattform. Satsen for barn i alderen 13–18 måneder foreslås økt til 5 000 kroner per måned. For barn i alderen 19–23 måneder foreslås det at dagens sats på 3 303 kroner per måned videreføres.

Kontantstøtten skal fortsatt være avhengig av barnehagebruk. Barne- og likestillingsdepartementet ønsker å forenkle systemet ved å innføre to satser for kontantstøtte; full og halv sats. Hvis barnet ikke har plass i barnehage, blir det gitt full kontantstøtte. Dersom barnet går i barnehage 19 timer eller mindre per uke, blir det utbetalt 50 prosent kontantstøtte.

Avvikling av kontantstøtten vil medføre økt etterspørsel etter barnehageplasser blant toåringer, mens økningen i kontantstøtten for ettåringer vil redusere etterspørselen blant ettåringer. Samlet er det lagt til grunn at det vil være behov for 1 160 flere barnehageplasser (beregnet av Kunnskapsdepartementet). Anslaget for behovet for nye barnehageplasser er basert på tall fra Barnetilsynsundersøkelsen utført av Statistisk sentralbyrå. Det er lagt inn midler i budsjettet for å kompensere kommunene for forventede merutgifter ved nye barnehageplasser som følge av omleggingen av kontantstøtten. Rammetilskuddet er foreslått økt med 91,9 mill. kroner.

For at foreldre og kommuner skal få tid til å innrette seg på endringene, foreslår Regjeringen at endringene skal tre i kraft 1. august 2012.

KS-merknad

Det er grunn til å tro at regjeringens anslag om netto 1 160 flere barn med fulltid i barnehage er alt for lavt. Regjeringen har forutsatt at det blir et endret behov tilsvarende 3 130 flere heltidsplasser til toåringer og 1 970 færre heltidsplasser til barn under to år. Særlig den antatte virkningen for barn under 2 år framstår som lite realistisk.

Bakgrunnen for KS' oppfatning er at det store flertallet av barn under 2 år som har rett til plass i august 2012 faktisk vil ha rett på en betydelig lavere kontantstøtte i løpet av barnehageåret med den nye ordningen enn hva de ville hatt etter dagens ordning. Det fremstår derfor som sannsynlig at etterspørselen etter plasser til barn under 2 år vil øke, og ikke avta slik regjeringen legger til grunn. Det vises til at KS fremmer virkningen av endringer i kontantstøtten som kostnadsberegningssak.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet/Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kunnskapsdepartementet har anslått at det vil være behov for om lag 3 130 flere barnehageplasser for 2-åringer som følge av at kontantstøtten avvikles for denne gruppen. Regjeringen har samtidig foreslått å styrke kontantstøtten for 1-åringer. Økt kontantstøtte for 1-åringer øker den relative prisen for en barnehageplass, og er derfor antatt å medføre redusert etterspørsel etter barnehageplasser. Det er anslått at økt kontantstøtte vil medføre en reduksjon i etterspørselen på om lag 1 970 barnehageplasser for 1-åringer. Nettobehovet for nye plasser blir dermed 1 160 plasser. Anslaget for behovet for nye barnehageplasser er basert på den informasjonen som er tilgjengelig om hva foreldrene vil gjøre dersom kontantstøtten bortfaller. Kunnskapsdepartementet viser for øvrig til at saken er meldt opp som en kostnadsberegningssak i konsultasjonsordningen.

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet/Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet slutt

Integreringstilskuddet

I budsjettforslaget for 2012 er integreringstilskuddet foreslått økt til 651 500 for enslige voksne, 598 000 for voksne og enslige barn og 576 500 for barn.

Kommunene gjør en stor innsats for å bosette flyktninger. Det ser ikke ut som det er en direkte sammenheng mellom integreringstilskuddets størrelse og takten i bosettingen. Integreringstilskuddet skal gi en rimelig kostnadsdekning av merutgiftene kommunene har til bosetting og integrering av flyktninger i bosettingsåret og de fire påfølgende år, dvs. merutgifter ved bosetting av flyktninger sammenlignet med kommunenes utgifter for tjenester til andre innbyggere som bosetter seg i kommunen. Beregningsutvalget kartlegger kommunenes gjennomsnittlige utgifter ved bosetting og integrering. Den nyeste kartleggingen gjelder utgifter i 2010. I 2010 var differansen mellom kommunenes utgifter og det de fikk dekket gjennom

integreringstilskuddet på 14 prosent, en økning fra 8,4 prosent i 2009. I årene 2006-2008 var differansen mellom 11 og 13 prosent.

Departementet viser til at beregningsutvalget ikke tar hensyn til alle inntekter som genereres av bosatte flyktninger. F.eks. vil bosatte flyktninger (etter ca. ett år) inngå i tellegrunnlaget for innbyggertilskuddet i kommunenes inntektssystem, og dessuten vil flyktninger som kommer i arbeid bidra til økte skatteinntekter. Omfanget av skatteinntekter vil kunne påvirkes i positiv retning gjennom effektiv kvalifisering og språkopplæring. Kommunene har dermed også andre inntektskilder enn integreringstilskuddet knyttet til bosatte flyktninger. Departementet understreker at det er metodisk krevende å kartlegge omfanget av alle relevante inntekter

KS merknad

KS mener det er en sammenheng mellom integreringstilskuddets størrelse og kommunenes vilje til å bosette. KS krav for 2012, basert på beregningsutvalgets resultater er på kr 710 000 over 5 år. Det er dermed et betydelig gap mellom kommunenes utgifter og tilskuddet for 2012. Dette kompenseres i mindre grad av rammetilskuddet og eventuelle skatteinntekter, som også er svært krevende å avdekke.

Beregningsutvalget kartlegger alle kommunenes utgifter til flyktninger de første 5 år. KS vil minne om at kommunene kun mottar integreringstilskudd for familiegjenforente i 3 år.

KS-merknad slutt

3.3 Helse- og omsorgsdepartementet

Samhandlingsreformen

Med utgangspunkt i dagens og framtidens utfordringer er et av hovedgrepene i Samhandlingsreformen å utvikle en ny framtidig kommunerolle, slik at kommunene i større grad enn i dag kan oppfylle ambisjonene om forebygging og innsats tidlig i sykdomsforløpet. Reformen skal gjennomføres over tid fra 1. januar 2012. KS er sentral samarbeidsaktør i den videre oppfølgingen og konkretisering av Samhandlingsreformen og dens ulike hovedgrep.

De mest sentrale virkemidlene som er vedtatt:

- ny folkehelselov og ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester
- lovpålagt samarbeidsavtale mellom kommuner og regionale helseforetak
- kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten
- kommunalt betalingsansvar for utskrivingsklare pasienter
- ny kommunal plikt til å tilby døgnopphold til pasienter og brukere med behov for øyeblikkelig hjelp

Ved ikrafttredelse av ny helse- og omsorgstjenestelov vil det foreligge en plikt for kommunestyret til å inngå samarbeidsavtale med det regionale helseforetaket (§ 6-1). Tilsvarende får det regionale helseforetaket en plikt til å inngå avtale med kommunene i egen region. Avtalene skal bl.a. bidra til likeverdighet mellom partene og være en ramme for overføring av aktiviteter og oppbygging av tjenestetilbudet i kommunene. I lovforslaget er det lagt inn krav til hvilke temaer avtalene som et minimum skal inneholde. Avtalen skal bl.a. inneholde retningslinjer for samarbeid om utskrivningsklare pasienter. Det er utarbeidet en veileder om avtalene.

De økonomiske virkemidlene skal støtte målene om ønsket arbeidsfordeling, gode pasientforløp og løsninger på laveste effektive omsorgsnivå. Et viktig grep i reformen har vært å etablere virkemidler som gir spesialisthelsetjenesten og kommunene økonomiske insentiver til å samarbeide. For 2012 foreslås å overføre om lag 5,6 mrd. kroner av bevilgningene til regionale helseforetak til Kommunal- og regionaldepartementets budsjett for å dekke kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten og kommunalt betalingsansvar for utskrivningsklare pasienter. Over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett for 2012 er det foreslått bevilget 740 mill. kroner til gjennomføring av samhandlingsreformen. Midlene skal blant annet gå til utvikling av lokalmedisinske sentre og kommunesamarbeid, oppbygging av døgntilbud for øyeblikkelig hjelp, forskning og kompetanseutvikling, samt satsing på IKT, forebyggende arbeid i kommunene og allmennlegetjenesten. I tillegg forutsettes det at regionale helseforetak innenfor sine økonomiske rammer dekker resterende kostnader knyttet til etablering av døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene, om lag 130 mill. kroner. Av økningen i kommunenes frie inntekter i 2010, ble 230 mill. kroner begrunnet med en styrking av det forebyggende arbeidet i kommunene. Bevilgningen er foreslått videreført i kommunenes inntektsramme for 2012.

Det vil bli utarbeidet informasjonsmaterieil om de nye lovene. Innen utgangen av 2011 skal Folkehelseinstituttet i samarbeid med Helsedirektoratet ha etablert et system for å gjøre data relevant for folkehelsearbeidet tilgjengelig for kommunene. Helsedirektoratet skal lage veiledende materieil om bl.a. folkehelseiltak, kommunesamarbeid og inngåelse av avtaler mellom kommuner og helseforetak. Helsedirektoratet er, i samarbeid med KS, i gang med å utvikle et forvaltningssystem som skal håndtere innfasingen av de økonomiske virkemidlene, herunder tilgjengeliggjøring av data for kommunene som blant annet kan nyttes til å analysere utvikling av aktivitet og kostnader. Sekretariatet for Etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging skal, i samarbeid med Helsedirektoratet, understøtte kommunal planlegging i innfasningsperioden.

Det vil i 2012 settes i gang en følgeevaluering av reformen i regi av Norges forskningsråd. Følgeevalueringen skal gi et grunnlag for framtidige justeringer i virkemiddelbruk. Det er etablert et nasjonalt nettverk for gjennomføring av samhandlingsreformen. Nettverket styres av Helse- og omsorgsdepartementet og skal gjennom informasjonsvirksomhet og erfaringsoverføring understøtte gjennomføringen.

Helse- og omsorgsdepartementet har offentliggjort en nasjonal veileder om samarbeidsavtaler. KS, de regionale helseforetakene og Helsedirektoratet har vært involvert. Relevant informasjon om samarbeidsavtaler vil også fortløpende bli lagt ut på nettstedet www.regjeringen.no/ HOD under "Samhandlingsreformen".

KS-merknad

KS er positiv til intensjonen og målene for Samhandlingsreformen, men finner det bekymringsfullt at flere rammevilkår fortsatt ikke er på plass. Den økonomiske risikoen oppleves fortsatt som svært stor for kommunal sektor. KS vil derfor understreke behovet for at det vil bli foretatt etterberegning og etterkontroll av kostnadene knyttet til gjennomføringen av reformen.

KS vil spesielt peke på følgende saker:

- En finansieringsmodell av øyeblikkelig hjelp døgntilbud som innebærer at helseforetakene skal medfinansiere deler av tilbudet er ingen god modell etter KS' oppfatning. En mer ønskelig modell vil være at staten tilpasser foretakenes rammer i takt med at kommunene overtar oppgaver.*
- KS er bekymret for at spesialisthelsetjenesten bygger ned sitt tilbud før kommunen har bygget opp sitt tilbud, bl.a. når det gjelder rehabilitering, øyeblikkelig hjelp.*
- HOD har gitt Helsedirektoratet oppdrag å lede arbeidet med en konkretisering av øyeblikkelig hjelp tilbudet i kommunehelsetjenesten. KS ber om at dette arbeidet settes i gang så raskt som mulig.*
- KS mener at kommunene per i dag ikke har de styringsdata som er nødvendig for å gjennomføre og følge med på utviklingen av samhandlingsreformen. Det er helt nødvendig at arbeidet med styringsinformasjon intensiveres med tanke på å kunne analysere utvikling av aktivitet og kostnader.*
- KS mener at forskning innen kommunale helse- og omsorgstjenester bør skje i samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjoner og andre relevante fagmiljø. Undervisningssykehjem, undervisningshjemmetjenesten og satsingen på de regionale sentrene for omsorgsforskning bør videreføres.*
- I spesialisthelsetjenesten er det inngått avtaler og etablert samarbeidsorgan mellom utdanningsinstitusjonene og RHFene. Tilsvarende avtaler og samarbeidsorgan bør også etableres i forhold til kommunehelsetjenesten. Kommunenes nye rolle og oppgaver krever kompetanseoppbygging, i det fremlagte statsbudsjett er det ikke tatt høyde for nødvendig etter- og videreutdanning.*
- Departementet legger opp til en evaluering av loven mtp hvorvidt profesjonsnøytralitet medfører en nedprioritering av nødvendig fagkompetanse. KS forutsetter at evalueringen gjøres i samarbeid med KS.*

- *KS har kommet med innspill til arbeidet med fastlegeforskriften, og det er viktig at dette arbeidet starter raskt.*

KS og kommunesektoren er svært opptatt av forebyggende arbeid. Men de faglige retningslinjene som er utarbeidet for hva kommunene forventes å ta ansvar for når det gjelder generell forebygging, definerer et svært omfattende ansvarsområde. Forebyggende helse omfatter såpass vidtgående definisjoner som reduksjon av sosiale helseforskjeller, forebyggelse av sykdom samt forebyggende tiltak for barn og unge. Økningen i frie inntekter i 2010 på 230 mill kr, begrunnet i ønsket om å styrke det forebyggende arbeidet i kommunene generelt, har vært et positivt bidrag. Men det er en åpenbar fare for at forventningene til hva kommunene faktisk skal kunne løse av folkehelseproblemer, delvis også skapt av de faglige retningslinjene, langt overstiger hva som er reelt tilgjengelig rammer.

KS er kritisk til mindre, søknadsbaserte tilskuddsordninger som er rettet mot kommunene generelt. Disse er administrativt tungvinte, og kan også bidra til å skape urealistiske forventninger til hvilken styrking som er mulig å få til. Et konkret eksempel i 2012 budsjettet er Helse- og omsorgsdepartementets styrking av tilskuddsordningen for skolehelsetjeneste og helsestasjoner med 10 mill kr, til totalt på 20 mill kr. En slik styrking vil isolert sett i gjennomsnitt kunne øke antall ansatte i tjenesten med 20 i landet som helhet, dvs om lag 1 stilling pr fylke. Korrigerte brutto driftsutgifter til skolehelsetjenestene og helsestasjonene i kommunene var til sammenligning i 2010 på 2,2 mrd kr. Hvis man gjennom en slik øremerket ordning virkelig skulle få til et samlet løft over hele landet, burde økningen vært vesentlig større, og videre med en konkret angivelse av når beløpet ble innlemmet i de frie inntektene.

KS-merknad slutt

Omsorgsplan 2015

Samfunnet står overfor krevende omsorgsutfordringer de neste tiårene. Utfordringene er først og fremst knyttet til sterk vekst i yngre brukere med nedsatt funksjonsevne, behovsvekst som følge av et økende antall eldre og knapphet på personell. Omsorgsplan 2015 er Regjeringens handlingsplan for å sikre at samfunnet er rustet til å møte disse utfordringene.

12 000 nye årsverk i omsorgstjenesten

Partene er positive til økningen i antallet årsverk som har vært, men det er nødvendig å fortsette den sterke veksten i årene som kommer. Regjeringen har som målsetting å etablere 12 000 nye årsverk i perioden 2008–2015. Tall fra SSB viser en årsverksvekst på om lag 2700 nye årsverk i 2010. Om lag 80 pst. av årsverksveksten har bestått av personell med helse- og sosialutdanning. KS har, basert på sitt personalsystem, anslått at veksten i 2010 var på om lag 2400 årsverk.

Om lag en tredjedel av årsverkene i sektoren består i dag av personell uten helse- og sosialfaglig utdanning. Regjeringen har en målsetting om å øke andelen med helse- og sosialfaglig utdanning i sektoren. Regjeringen legger opp til en drøfting av ulike problemstillinger omkring rekruttering i den varslede stortingsmeldingen om kunnskapsbasert utdanning for velferdstjenestene. Tiltakene innenfor Kompetanseløftet 2015 videreføres i 2012.

Utbygging av heldøgns omsorgsplasser og full sykehjemsdekning

Regjeringen vil sikre full sykehjemsdekning innen 2015 ved at alle som trenger heldøgns omsorg skal få dette. Uavhengig av boform er det grunnleggende at kommunene tilbyr gode tjenester tilpasset brukernes behov. For å sikre nok kapasitet har Regjeringen en målsetting om å gi tilskudd til 12 000 sykehjems plasser og heldøgns omsorgsplasser innen utgangen av 2015. For å legge til rette for en fortsatt sterk kommunal satsing på utbygging og fornyelse av sektoren, foreslår Regjeringen å gi kommunene mulighet for tilsagn til 1500 heldøgns omsorgsplasser i 2012. Det foreslås å bevilge 120 mill. kroner til dette i 2012.

Utmålingen av investeringstilskuddet er økt fra 20 pst. til 30 pst. for omsorgsboliger og fra 30 pst. til 40 pst. for sykehjems plasser og fellesareal. Av hensyn til likebehandling av kommunene er endringen gitt tilbakevirkende kraft for alle kommuner som har fått tilsagn om tilskudd i årene 2008–2010. Dette medfører at den samlede statlige andelen til de 12 000 heldøgns omsorgsplassene utgjør om lag 8,8 mrd. kroner. I tillegg utløser kommunenes investeringer momskompensasjon. Det er i 2011 også åpnet for at kommunene selv kan bestemme hvilke aktører de ev. ønsker å samarbeide med ved etablering av heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger. Det legges fra 2012 til grunn at sykehjem og omsorgsboliger som får investeringstilskudd fra Husbanken er tilrettelagt for tilkobling av elektroniske hjelpemidler, kommunikasjons- og varslingsystemer og annen velferdsteknologi.

Tall fra Husbanken viser at det ved utgangen av august 2011 har kommet foreløpige søknader og forespørsler fra 245 kommuner med til sammen 9703 enheter siden tilskuddets oppstart i 2008. Husbanken har i samme periode mottatt endelige søknader fra kommunene svarende til 4910 enheter, og det er gitt tilsagn om tilskudd til totalt 4615 enheter, herunder 2133 omsorgsboligplasser og 2482 sykehjems plasser.

Regjeringen vil følge utviklingen og vurdere eventuelle tiltak dersom det på denne bakgrunn skulle oppstå store ulikheter i heldøgnstilbudet i kommunene. Regjeringen vil videre utvide rammene ytterligere dersom søknadsinngangen fra kommunene tilsier det. Rammene for det enkelte år håndteres i den ordinære budsjettprosessen.

KS-merknad

Investeringstilskuddsordningen bør forbedres og statens finansieringsgrad økes til 50 pst., for å sannsynliggjøre høyere utbyggingstakt av heldøgnsomsorgsplasser. I tillegg bør vederlagsforskriften revurderes med tanke på finansieringsgrad av

korttidsopphold. Høy kommunal egenfinansieringsgrad svekker kommunens incentiver til å bygge ut kapasiteten på korttidsplasser. Dagens forskrift innebærer at betalingsatsen reelt reduseres, fordi den er fastsatt som et nominelt beløp.

KS-merknad slutt

Utbygging av dagaktivitetstilbud i kommunene – demensplan 2015

Regjeringen vil styrke innsatsen for personer med demens og deres pårørende gjennom Demensplan 2015. Fortsatt har kun 9,3 pst. av alle hjemmeboende personer med demens et dagaktivitetstilbud. Målsettingen i Demensplan 2015 er at kommunene i 2015 skal kunne tilby dagaktivitetstilbud til personer med demens. Målet er å innføre en lovfestet plikt for kommunene til å tilby dagtilbud til personer med demens når tilbudet er bygget videre ut. Regjeringen foreslår fra 2012 å bevilge 150 mill. kroner gjennom et eget øremerket stimuleringstilskudd til etablering av om lag 2300 dagaktivitetsplasser for personer med demens i kommunene. Det vil sikre om lag 5000 flere personer med demens et dagtilbud deler av uka. Tilskuddet vil foreslås innlemmet i inntektssystemet til kommunene som frie inntekter når tilbudet er bygget videre ut. Nødvendig opptrapping av årsverk knyttet til de 2300 dagaktivitetsplassene dekkes innenfor veksten i frie inntekter, og er innenfor måltallet på 12 000 årsverk innen 2015.

KS-merknad

Det er positivt med flere midler slik at flere hjemmeboende kan få et tilbud, imidlertid er det grunn til å stille spørsmål ved innretningen på dette tilskuddet og ikke minst at det vil utløse årsverkskostnader på rundt 220 mill som vil spise av de frie midlene. Med en dekningsgrad på 9.3 % i 2010 med om lag 35.000 hjemmeboende demente, og en forventet vekst opp til 140.000 i 2040 vil det være krevende for kommunene å skulle nå målet om at 75 % av hjemmeboende demente har et dagaktivitetstilbud.

KS-merknad slutt

Opptrappingsplan for rusfeltet

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om ruspolitikken i løpet av 2012. Stortingsmeldingen skal oppsummere erfaringer med dagens opptrappingsplan, følge opp Stoltenbergutvalgets rapport og peke på hovedutfordringer og strategier for framtidig rusmiddelpolitikk. Innsatsen på rusfeltet videreføres ved at opptrappingsplanen for rusfeltet er forlenget med to år, ut 2012.

KS-merknad

Mange kommuner fikk endelige svar på sine søknader om tilskudd til kommunalt rusarbeid for 2011 flere måneder ut i året. Enkeltkommuner ventet helt til juni på positivt svar; på tilskudd som ofte gis for ett år av gangen. Når hovedformålet med ordningen er kapasitetsoppbygging i kommunenes, virker tilskuddsforvaltningen lite

hensiktsmessig. Det er i praksis svært vanskelig for kommunene å tenke langsiktig når usikkerheten om finansiering er såpass stor. Departementet opplyser selv at 93 prosent av landets befolkning bor i kommuner som mottar tilskudd. Etter KS mening tilsier det at tida er moden for å vurdere en mer forutsigbar og fleksibel finansiering av rusarbeidet.

KS-merknad slutt

Brukerstyrt personlig assistent

Ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester ble vedtatt i juni 2011. Loven vil tre i kraft fra 1. januar 2012. I loven er kommunens plikt til å ha tilbud om brukerstyrt personlig assistanse (BPA) videreført og understreket ved en egen bestemmelse, jf. § 3-8. Ved behandling av ny lov fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak:

”Stortinget ber regjeringen utrede videre de økonomiske og administrative konsekvensene og raskt komme tilbake til Stortinget med et forslag om rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse for brukere med stort behov innenfor de samme økonomiske rammer som gjelder i dag.”

KS- merknad

Forut for en beslutning om sterkere rettighetsfesting av BPA må det utredes hvilke konsekvenser det vil få for andre brukere av helsetjenester, for kommuneøkonomien og de ansattes arbeidsmiljø og rettigheter. Utgangspunktet for BPA var å gi personer med funksjonsnedsettelse større selvstendighet. Det er et mål KS selvsagt stiller seg bak. Utfordringene og kostnadene vil imidlertid avhenge av hvordan ordningen praktiseres og hvor mange ledd kommunen må forvalte. Det kan være vanskelig å skaffe tilstrekkelig med fagkompetanse til disse tjenestene. Krav til at tjenestene skal være kvalitetssikret, krever kompetente fagmiljøer rundt den enkelte bruker, og særlig for brukere med behov for 24 timers omsorg.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet vil følge opp Stortingets anmodningsvedtak om en ny rettighet til brukerstyrt personlig assistanse ved at departementet på ordinær måte sender ut et høringsnotat med forslag til lovbestemmelser. Det vil være viktig at KS og kommunesektoren gir sine vurderinger av forslagene gjennom høringen. I tillegg vil oppfølgingen være tema innenfor konsultasjonsordningen. Regjeringen vil deretter komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Svarmerknad fra Helse- og omsorgsdepartementet slutt

Psykososial oppfølging av kommunene etter 22.7

Terroraksjonene 22. juli i regjeringskvartalet og på Utøya rammet mange mennesker. Knyttet til begge hendelsene er det et betydelig antall pårørende, hjelpemannskaper og frivillige som er berørt, og kommunene har en sentral rolle i oppfølgingen av de rammede. Det foreslås bevilget 50 mill. kroner i 2012 til dekning av ekstraordinære utgifter til psykososial oppfølging i kommunene som følge av terroranslagene.

Pasientskadeerstatning

Finansieringsordningen for pasientskadeordningen ble lagt om i 2006. Omlegningen innebar bl.a. at helseforetak, kommuner og fylkeskommuner selv skal dekke de samlede kostnadene knyttet til utbetaling av pasientskadeerstatninger, påført sine "egne" pasienter. Av hensyn til likviditeten til regionale helseforetak (RHF) fikk RHF i revidert nasjonalbudsjett for 2010 en ekstraordinær økning i sin driftskreditt på 186 mill. kroner. Beløpet må sees i sammenheng med den sterke veksten i RHF sine kostnader til ordningen over tid. Økningen i driftskreditten i 2010 er et lån til RHF. Beløpet skal derfor betales tilbake til staten over tid. RHF har ikke fått en varig kompensasjon for utgiftene.

KS-merknad

KS har fått henvendelser fra en rekke kommuner om en sterk økning i tilskudd til dekning av erstatningsutbetalinger etter pasientskader for 2011. Norsk Pasienterstatning (NPE) sendte ut brev med krav til innbetaling til alle kommunene i slutten av august i år. Etter det KS kan se har ikke kommunene blitt varslet om denne sterke økningen i tilskuddet, verken i brev fra NPE eller i Kommuneproposisjonen.

Da finansieringsordningen ble lagt om i 2006 ble det lagt inn 30,1 millioner kr i kommunerammene knyttet til denne endringen. I brev fra NPE av august er det samlede tilskuddsbeløpet for kommunene i 2011 betydelig høyere enn det som ble lagt inn i rammene i 2006, også når prisjustering disse årene regnes med.

I budsjettproposisjonen til HOD for 2011 kap 22 Norsk pasientskadeerstatning framgår det at driftskredittrammene til Helseforetakene ble økt i 2010 for å dekke inn økte faktiske utbetalinger, og at bevilgningen er videreført i 2011. Det er da naturlig at kommunesektoren også kompenseres for de økte utgiftene som følger av økt erstatningsutbetaling.

KS-merknad slutt

Svarmerknad Helse- og omsorgsdepartementet

Det er riktig at kommunenes utgifter til ordningen har vokst i de siste årene, men ikke i samme størrelsesordningen som for RHF. Økningen i kommunenes innbetaling til NPE i 2011 medfører at innbetalingene i år blir mer i samsvar med erstatningsutbetalingene i år. Det fører til at kommunene unngår en ekstra innbetaling tidlig i 2012 for å dekke for lav innbetaling i 2011.

Svarmerknad Helse- og omsorgsdepartementet slutt

Ny refusjonsordning for helsehjelp EØS

Med grunnlag i Ot.prp. nr. 92 (2008–2009) er det vedtatt at det i folketrygdloven etableres en ny § 5-24a om stønad til dekning av utgifter til helsetjenester i et annet EØS-land etter regler i forskrift. Forskriften har vært på ordinær høring og refusjonsordningen ble satt i verk 1. januar 2011. HELFO administrerer ordningen.

Den nye refusjonsordningen vil gi norske pasienter større valgfrihet med hensyn til om de vil motta helsehjelp i Norge eller andre EØS-land og er ikke knyttet til om kommune kan yte alternative tilbud. Refusjonsordningen gjelder det EU-domstolen karakteriserer som «ikke-sykehusbehandling», det vil i første rekke si helsehjelp utenfor sykehus. Refusjon skal gis for helsehjelp som pasienten ville fått på det offentliges bekostning (helt eller delvis) i Norge, og i hovedsak på de samme vilkår. Det forvaltningsnivå som har sørge- for- ansvaret for den aktuelle tjenestetypen må fullt ut dekke utgiftene innenfor basisbevilgning/frie inntekter. Avvikling av bidrag til fysioterapi i utlandet ble gjennomført fra samme tidspunkt som endringen nevnt ovenfor.

Det er overført til sammen 30,1 mill. kroner til kommunenes rammetilskudd, kap. 571, post 60 som kompensasjon til kommunene for merutgifter denne lovendringen medfører.

KS-merknad

Ettersom den tidligere finansieringsordningen for fysioterapi i utlandet hadde en overgangsordning fram til 30. juni, forventes en sterk økning i antall refusjonskrav for fysioterapi framover. Refusjonskravene HELFO sender til kommunene inneholder kun et samlebeløp. Fakturaen inneholder verken navn på pasienter, hvor behandlingene er utført eller type behandling. Kommunen har dermed ingen mulighet til å kontrollere om det gjelder en person bosatt i kommunen, om beløpet er korrekt og om behandlingen som er utført er innenfor det som er refusjonsberettiget. Jfr samhandlingens mål om at kommunene i større grad skal dimensjonere helsetjenestene og at mer behandling skal foregå i kommunesektoren, forutsettes det at kommunene må kunne ha innsikt i hvem som får utført disse tjenestene, og om alternative tilbud kunne vært gitt i kommunene. En blankoutbetaling truer også kommunenes mulighet til å prioritere ulike pasientgrupper etter prioriteringsforskriften, og kan forsterke sosial ulikhet i helse.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Helse- og omsorgsdepartementet

Kommunene ble varslet om den nye ordningen gjennom Kommuneproposisjonen 2011 (2009-2010) og Prop. 1 S (2010-2011). Videre har HELFO i løpet av 2010

gjennomført møter med KS og rådmannsutvalget om den nye ordningen. Samtlige kommuner i landet ble i primo desember 2010 ved brev fra HELFO orientert om alle relevante sider ved ordningen. Ved utsendelse av første faktura til aktuelle kommuner i 2011 er det også lagt ved skriftlig informasjon. HELFO har myndighet til å vurdere rettighetsspørsmålet knyttet til kostnadene. Saksbehandlingen i HELFO er bundet av taushetsplikt, personrelaterte opplysninger kan derfor ikke oppgis på fakturaene til kommunene.

Svarmerknad fra Helse- og omsorgsdepartementet slutt

3.4 Justis- og politidepartementet

Nødnett

Trinn 1 i Nødnett er nå tilnærmet ferdig utbygd med bare noen mindre leveranser gjenstående til brann og helse. Stortinget vedtok 9. juni å gå videre med landsdekkende utbygging, jf. Prop. 100 S (2010-2011). Stortingets vedtak er nedfelt i Innst. 371 S. KS har i dialogen med Justisdepartementet særlig fokusert på kommunenes kostnader forbundet med bruk av det nye Nødnettet. Dette er blant annet omtalt nærmere i Prop. 100 S (2010-2011) gjengitt under.

Nødetatenes samlede driftskostnader etter at nettet er ferdig utbygget er av SINTEF anslått til 370 mill. kroner per år, hvorav 217 mill. kroner vil utgjøre betaling av abonnement og de resterende 153 mill. kroner vil være etatsinterne kostnader. Det forventes at kommunene vil måtte betale 43 pst. av de nevnte 370 mill. kroner. De etatsinterne kostnadene er variable og påvirkes av etatene og kommunene gjennom effektiviserings- og forenklingstiltak. Om lag 32 mill. kroner av de etatsinterne kostnadene er nye kostnader, mens 55 mill. kroner er ren kostnadsøkning blant annet på grunn av mange nye kommunikasjonssentraler ved legevakter og akuttmottak på sykehus. SINTEF har videre beregnet at de årlige reinvesteringskostnadene i brukerutstyr, som slår inn etter 5-7 år, kan utgjøre 145 mill. kroner i året.

Det understrekes at kostnadstallene baserer seg på framskrivninger og hypoteser, og ikke reelle kostnader rapportert av brukerne. Når det foreligger mer erfaringsbaserte data knyttet til kostnader ved bruk vil Justisdepartementet komme tilbake til KS med dette.

KS-merknad

KS og kommunene er positive til utbyggingen av et nytt nasjonalt nødnett for brann, politi og helse. Kommunene i hovedstadsområdet har inngått i den første utbyggingsfasen av prosjektet, og disse kommunene har gjort en stor innsats for å få plass til nytt utstyr, utprøve utstyret og få det i ordinær drift. Erfaringene er i hovedsak positive når det gjelder funksjon. Det blir et bedre og mer helhetlig kommunikasjonssystem enn dagens løsninger. Samtidig gir kommunene entydige tilbakemeldinger om at nytt nødnett gir betydelige økte kommunikasjonskostnader for kommunenes brannvesen og legevaktstjeneste.

En viktig forutsetning for prosjektet har fra Stortingets side vært at det ikke skulle gi vesentlige økte kostnader verken for kommunene (brann og legevakt), spesialisthelsetjenesten eller politiet. KS er bekymret for kostnadsvirkningen for kommunene, og har tatt dette opp med både Stortinget og regjeringen. KS aksepterer naturligvis Stortingets vedtak, men når nødnettet nå skal innføres nasjonalt blir det viktig at staten sikrer en mest mulig effektiv drift av nødnettet. KS forventer videre at staten også bidrar til at kommunene kan ta ut konkrete innsparinger som følge av det nye nettet. Kommunene vil oppleve det som urimelig dersom et nytt nasjonalt nødnett må finansieres med kutt i tjenestetilbudet ute i kommunene. Dette vil i så fall også stride med prinsippet om at statlige pålegg skal fullfinansieres, noe stat og kommunesektor er helt enige om.

KS-merknad slutt

Retursentre

Regjeringen vil ikke gå videre med planene om å opprette egne retursentre for personer med endelig avslag. Et nødvendig antall retursentre vil være uforholdsmessig mye dyrere å drive enn ordinære mottak. Derfor vil regjeringen satse på andre tiltak både i og utenfor Norge som kan bidra til retur til hjemlandet.

3.5 Kommunal- og regionaldepartementet

Innspill fra KS

Kommuners låneopptak til egenkapitalinnskudd i pensjonskasse og gjensidig forsikringsselskap

KS har fått hevdelse fra medlemmer vedrørende kommuners låneopptak til egenkapitaltilskudd i pensjonskasser og gjensidige forsikringsselskap. Per i dag har ikke kommuner og fylkeskommuner anledning til å lånefinansiere kapitalinnskudd i egen pensjonskasse eller i et gjensidig forsikringsselskap. Konkurransen i markedet for kommunale pensjonskasser er begrenset, og det er behov for en lovendring for at flere kommuner skal ha mulighet til å opprette pensjonskasser. KS ber om at Kommunal- og regionaldepartementet endrer kommuneloven slik at det åpnes for lånefinansiere kapitaltilskudd i egen pensjonskasse.

KS-innspill slutt

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet

Gjeldende regelverk baseres på at låneadgangen begrenses til investeringer som åpenbart er av varig verdi. Spørsmålet må ses i lys av de hensyn som kommuneloven er ment å ivareta, og behovet for et regelverk som legger opp til en forsvarlig kommunal økonomiforvaltning. Departementet vil holde KS orientert dersom det legges opp til å foreta eventuelle endringer i kommuneloven.

Svarmerknad Kommunal- og regionaldepartementet slutt

Innspill fra KS

Ressurskrevende tjenester

Kostnader til helse- og sosialtjenester for barn og unge med barnevernvedtak er ikke omfattet av finansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Det virker liten hensiktsmessig at det skal være ulike ordninger for betaling, avhengig av om barnevernet er involvert i en sak eller ikke. KS ber derfor om at ordningen for ressurskrevende tjenester utvides til også å gjelde barn og unge i barnevernet.

KS-innspill slutt

Bostøtte - korrigerings av rammetilskuddet som følge av nytt regelverk fra 2009

Ved utvidelsen av bostøtten i 2009 ble det anslått at ny bostøtte ville gi innsparinger på kommunenes budsjetter til sosialhjelp og kommunal bostøtte på om lag 30 prosent av kostnaden. Av den grunn har det blitt foretatt uttrekk fra rammetilskuddet til kommunene i 2009, 2010 og 2011 på hhv. 90, 150 og 45,2 mill. kroner. Det vil ikke blir foretatt ytterligere uttrekk i 2012 eller i senere år, og saken anses dermed som avsluttet.

Høring om endringer i kommuneloven

Kommunal- og regionaldepartementet har hatt på høring enkelte lovforslag som en oppfølging av St.meld. nr. 33 (2007-2008) *Eit sterkt lokaldemokrati*. Høringsnotatet omfatter forslag om 2/3-flertall ved endring av antall kommunestyremedlemmer, behandling av delegasjonsreglement, regulering av innstillingsinstituttet og en alternativ måte å danne kommuneråd på (utpekingsordning). Departementet har mottatt 199 høringsuttalelser. Høringen vil følges opp med en lovproposisjon.

Ny veileder om habilitet i kommuner og fylkeskommuner (veileder H-2266)

Forvaltningslovens og kommunelovens regler om inhabilitet skal bidra til at forvaltningens avgjørelser treffes på objektivt grunnlag, uten påvirkning av utenforliggende hensyn. Kommunal- og regionaldepartementet har utarbeidet en ny veileder om inhabilitetsreglene som gjelder for kommunesektoren. I veilederen gir departementet en særlig omtale av de nye skjerpete reglene om inhabilitet for offentlige tjenestemenn og folkevalgte som også er leder eller medlem av styre eller bedriftsforsamling i offentlig heleide selskaper. Disse endringene trer i kraft 1. november i år. Lovendringen er en del av regjeringens satsing på etikk i kommunesektoren. Ordførere og andre folkevalgte, og rådmenn og andre ansatte i kommunene som også er styremedlem eller lignende i et offentlig eid selskap, vil nå

bli inhabile når kommunen skal behandle saker der selskapet er part. Det er viktig at folkevalgte og ansatte i kommuner og fylkeskommuner er oppmerksomme på de nye inhabilitetsreglene og hvilke konsekvenser de kan få.

Ny veileder om vertskommunemodellen (veileder H-2258)

Kommunal- og regionaldepartementet er opptatt av at kommunene har god kunnskap om interkommunale samarbeidsmodeller slik at de kan gjøre bevisste valg av samarbeidsformer. Veilederen om regelverket for interkommunalt samarbeid gir en grundig framstilling av vertskommunemodellen i kommuneloven, i tillegg til en kort innføring i andre lovfesta modeller for interkommunalt samarbeid. Veilederen er et verktøy som skal hjelpe kommunene til å vurdere om vertskommunemodellen er ein aktuell samarbeidsmodell og gir informasjon om hva som skal til for å opprette et vertskommunesamarbeid som følger lovens krav.

Nytt valgadministrativt system

Kommunal- og regionaldepartementet arbeider videre med utvikling av et statlig eid og drevet valgadministrativt datasystem, som skal sikre kvaliteten på valg gjennomføringen. I forbindelse med evalueringen av valget i 2011 vil det bli vurdert om systemet skal tas i bruk av samtlige kommuner og fylkeskommuner før stortingsvalget i 2013, eller om det må gjennomføres en gradvis innføring over noe tid. Kommunal- og regionaldepartementet foreslår at det i 2012 settes av 19 mill. kroner av prosjektskjønnsrammen til å dekke utgifter knyttet til videreutvikling og implementering av et nytt valgadministrativt datasystem til bruk i alle landets kommuner, herunder lønnsutgifter. Det er bred politisk enighet om å utvikle et slikt system. Blant annet pekte Riksvalgstyret etter valget i 2009 særlig på at det er viktig at det etableres et system som gjør det mulig med kretsvis innrapportering av data og valgresultater fra alle kommuner. Et felles system gir også bedre muligheter enn i dag for formidling av resultat og statistikk, blant annet til media, forskere, og for evaluering av valg.

3.6 Kunnskapsdepartementet

Valgfag i ungdomsskolen

Kunnskapsdepartementet la våren 2011 fram Meld. St. 22 (2010–2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter. Meldingen legger opp til at opplæringen skal være mer praktisk, variert og utfordrende. I meldingen blir det varslet at det tas sikte på å gi tid til valgfag, tilsvarende 1,5 timer per uke i hvert årstrinn. KD foreslår at det bevilges 66,8 mill. kroner til innføring av valgfag på 8. trinn fra høsten 2012. Kommunenes merutgifter i 2012 som følge av forslaget er beregnet til 64,6 mill. kroner, og det foreslås at kommunene kompenseres for dette gjennom en økning i rammetilskuddet.

Det tas sikte på å utvide tilbudet til 9. og 10. trinn fra henholdsvis høsten 2013 og høsten 2014. De totale kostnadene er anslått til i overkant av 470 mill. kroner.

Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg

I budsjettet for 2009 ble det innført en åtteårig ordning med rentekompensasjon for rehabilitering av og investering i skole- og svømmeanlegg med en samlet investeringsramme på 15 mrd. kroner over åtte år. Regjeringen foreslår å fase inn ytterligere 2 mrd. kroner av rammen med en budsjetteffekt på 70 mill. kroner i 2012. Fra innføringen av den nye ordningen i 2009 til og med 2012 vil 9 mrd. kroner av rammen være faset inn. Ordningen blir forvaltet av Husbanken.

Barnehage

Maksimalpris for foreldrebetaling i barnehage

Det er et mål for regjeringen at foreldrebetalingen skal være så lav at alle som ønsker det, skal ha råd til å betale for en barnehageplass. Kunnskapsdepartementet foreslår å føre videre maksimalgrensen for foreldrebetaling på samme nominelle nivå som i 2011. Det er foreslått å øke rammetilskuddet med 240,6 mill. kroner knyttet til dette formålet i 2012. Inkludert helårseffekten av nominell videreføring av maksimalprisen i statsbudsjettet for 2011, foreslår regjeringen samlet å øke rammetilskuddet med 383 mill. kroner til lavere pris i 2012.

Opptrapping av minimumstilskudd til ikke-kommunale barnehager

Regjeringen vil sikre ikke-kommunale barnehager gode driftsvilkår i en rammefinansiert sektor. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor å øke minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager fra 91 til 92 pst. fra 1. august 2012. Det er foreslått å bevilge 28,5 mill. kroner til formålet i 2012. Inkludert helårseffekten av opptrappingen av minimumstilskuddet i statsbudsjettet for 2011, foreslår regjeringen samlet å bevilge 162 mill. kroner til likeverdig behandling av ikke-kommunale barnehager i 2012. Økt tilskudd til ikke-kommunale barnehager vil legge til rette for å utjevne forskjellene i lønns- og arbeidsvilkår mellom ansatte i kommunale og ikke-kommunale barnehager. Regjeringen tar sikte på å oppnå full likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager i løpet av 2014.

KS-merknad

KS er kjent med at Øie-utvalget som skal gjennomgå og vurdere lovverket på barnehageområdet skal avgi sin innstilling 1.12.2011. KS forventer at regjeringen i oppfølgingen av dette utvalgets innstilling vurderer nærmere kommunenes plikt til å finansiere private barnehagers opptak av barn uten rett til barnehageplass framfor barn med slik rett. KS legger også til grunn at dagens regelverk hvor kommunale

pensjonskostnader inngår i beregningsgrunnlaget for tilskudd til private barnehager, uavhengig av hvilken pensjonsordning disse har, vurderes kritisk.

KS-merknad slutt

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet

Også før barnehagesektoren ble ramrefinansiert 1. januar 2011 hadde ikke-kommunale barnehager etter barnehageloven adgang til å ta opp barn uten lovfestet rett. Spørsmål knyttet til kommunenes plikt til finansiering av private barnehagers opptak av barn uten rett til barnehageplass vil det være naturlig å vurdere i lys av Øieutvalgets utredning når den er overlevert. Det følger av forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlig tilskudd til ikke-kommunale barnehager og tilhørende rundskriv at kommunen kan sette vilkår om tilsvarende lønns- og arbeidsforhold som i kommunens egne barnehager dersom den samtidig gir rom for dette innenfor barnehagens samlede inntekter.

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet slutt

Korrigerings av rammetilskuddet for faktisk aktivitetsvekst i barnehagene i 2010

Beløpet som ble innlemmet i kommunenes rammetilskudd for 2011 inkluderte midler til drift av barnehageplasser opprettet i 2010. Bevilgningsbehovet knyttet til plasser etablert i 2010 ble basert på et anslag. Det viser seg at det ble etablert flere plasser i 2010 enn det som ble lagt til grunn i budsjettet for 2011, herunder i revidert nasjonalbudsjett. Som følge av dette foreslås det å øke rammetilskuddet med 44 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2011.

Innlemming av driftstilskudd til barnehager

Driftstilskuddet til barnehager ble fra 1. januar 2011 innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. En del av bevilgningen ble imidlertid holdt utenfor innlemmingen for å ta høyde for at det på grunn av etterslep og klagesaker ville bli utbetalt noe driftstilskudd for 2010 i 2011 over Kunnskapsdepartementets budsjett. Det foreslås å holde tilbake om lag 10 mill. kroner på kap. 231, post 60 til klagebehandling i 2012. Beløpet som foreslås overført til kommunerammen er 75,5 mill. kroner.

KS-innspill

Investeringsstilskuddet

KS viser til at investeringsstilskuddet for nye barnehageplasser foreslås avvirket fra 1. januar 2012, og at denne avviklingen ikke er varslet i Kommuneproposisjonen for 2012. KS vil understreke at det må legges til grunn at avvikling av slike ordninger blir klart varslet slik at kommunene rekker å ta hensyn til det i sin planlegging. KS betviler også hvorvidt barnehageløftet (utbyggingen av nye barnehageplasser) er fullført, all den tid regjeringen selv også forventer økt etterspørsel etter

barnehageplasser som følge av avvirket kontantstøtte for 2-åringer. Det gjør at det må stilles spørsmål ved valg av tidspunkt for avvikling av stimuleringstilskuddet.

KS-innspill slutt

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet

Investeringstilskuddet har vært et virkemiddel for å stimulere kommuner og private utbyggere til å etablere nok barnehageplasser slik at målet om full barnehagedekning kunne bli nådd. Dette målet er nådd og det er innført en lovfestet rett til barnehageplass som kommunene må oppfylle. Det er derfor ikke grunnlag for å videreføre ordningen. Kommunene får gjennom økt rammetilskudd kompensasjon for merutgifter ved nye barnehageplasser som følge av avviklingen av kontantstøtten for 2-åringer og redusert maksimalpris. Kompensasjonen gjennom rammetilskudd dekker også kapitalkostnader. Kunnskapsdepartementet vil også vise til at det i departementets rundskriv F-01/2011 er tatt forbehold om videreføring av ordning med henvisning til Stortingets årlige budsjettvedtak. For øvrig vises det til at fristen for å søke om tilskudd for plasser som etableres i 2011 er innen utgangen av 2012, og at det i statsbudsjettet for 2012 er foreslått å bevilge midler for å ta høyde for utbetalinger av tilskudd for 2011 i 2012.

Svarmerknad fra Kunnskapsdepartementet slutt

3.7 Finansdepartementet

Korrigerings av rammetilskuddet som følge av bortfall av fakturering av skatteetatens produksjon av dokumenter for skatteoppkrevere

De kommunale skatteoppkreverne har ansvaret for fellesinnkrevingen av inntekts- og formuesskatt og avgifter til folketrygden, mens det er staten ved skatteetaten som fastsetter hvor mye skatt og folketrygdavgift som skal betales. Til bruk i skatteinnkrevingen bestiller skatteoppkreverne en del dokumenter fra skatteetaten, for eksempel betalingskort for restskatt, terminoppgaver og meldinger om påleggstrekk. Etter gjeldende ordning faktureres skatteoppkreverne månedlig for de produksjons- og portoutgiftene som utskrivning og forsendelse av dokumentene gir. Fra og med 2012 dekker skatteetaten disse dokumentutgiftene, og skatteoppkreverne får en utgiftsreduksjon på om lag 26 mill. kroner. Rammetilskuddet til kommunene for 2012 foreslås redusert tilsvarende denne utgiftsreduksjonen.

Eiendomsskatt for kraftanlegg

Kommunene kan velge å skrive ut eiendomsskatt på verk og bruk, herunder kraftproduksjonsanlegg. Maksimums- og minimumsreglene setter en øvre og nedre grense i eiendomsskattegrunnlaget for store kraftanlegg. Maksimumsregelen har stått nominelt uendret siden den ble innført. Regjeringen foreslår å øke maksimumsgrensen i eiendomsskatten for kraftverk med 5 pst. i 2012 og ytterligere 11 pst. i 2013 samt å øke kapitaliseringsrenten i 2013. Samlet over de to årene innebærer Regjeringens

forslag økte inntekter til vertskommunene på anslagsvis 420 millioner kroner målt i forhold til en videreføring av dagens regler.

3.8 Samferdselsdepartementet

Arbeidet etter forvaltningsreformen – nasjonale føringer for fylkesveg

Vegdataforskriften ble fastsatt 3. desember 2010.

Tunnelsikkerhetsforskriften har vært på høring og er til behandling i Samferdselsdepartementet.

Bruforskriften (gjelder blant annet standarder ved prosjektering, bygging og forvaltning av bru, ferjekai og annen bærende konstruksjon) er sendt på høring med frist 15. november 2011.

Fylkeskommunene har fått overført et stort ansvar for å bidra til nasjonale mål innen bl.a. trafiksikkerhet. Det er behov for enkelte nasjonale føringer for å ivareta hensynet til trafiksikkerhet, næringslivets transporter, krav til enhetlig vegnett, miljøvennlig transport m.m. Det er viktig at nasjonale føringer balanseres mot fylkeskommunens handlefrihet.

Dette er bakgrunnen for det større arbeidet med nasjonale føringer som pågår. Trinn 1 er en overordnet vurdering av behov avveid ift. fylkeskommunal handlefrihet samt skisse til løsning. Dette arbeidet har munnet ut i en rapport som har vært på høring. Etter at Samferdselsdepartementet har behandlet Vegdirektoratets tilråding i saken, må det tas stilling til hva det skal jobbes videre ned i trinn 2, dvs. høringsnotat med forslag til aktuelle forskrifter.

KS-merknad

KS har vært imot etablering av permanente og fullstendige nasjonale føringer på en rekke samferdselsområdet, og mener at det bør være mulig å sikre trafiksikkerheten gjennom faglige krav og standarder uten at det må skje som pålegg gjennom statlige forskrifter. Det er således positivt at staten understreker at nasjonale føringer skal balanseres mot fylkeskommunal handlefrihet. KS forutsetter at fylkeskommunene vil bli kompensert økonomisk dersom innføring av nasjonale føringer medfører økte kostnader for fylkeskommunene, og at dette blir kostnadsberegnet via konsultasjonsordningen.

KS-merknad slutt

Tilskudd til rassikring på fylkesvegnettet

I tråd med forutsetningene for forvaltningsreformen tildeles midler til rassikringstiltak på fylkesvegnettet som tilskudd fra staten. I tråd med fastsatt tilskuddsprogram foreslås det bevilget 538,4 mill. kr til rassikringstiltak på fylkesvegnettet for 2012 på

kap. 1320 Statens vegvesen, post 62. Med dette vil 71,1 pst. av tilskuddsprogrammet rammer være fulgt opp etter tre år. Midlene vil gå til prosjekter prioritert i handlingsplanen for rassikring på fylkesveger. I tillegg til at midlene vil gå til allerede igangsatte prosjekter er det forventet at midlene også vil gå til oppstart av nye prosjekter, jf. budsjettforslaget.

Rentekompensasjonsordningen for transporttiltak i fylkene

I budsjettforslaget for 2012 foreslås en ny investeringsramme på 2 mrd. kroner. Budsjetteffekten for ordningen i 2012 utgjør til sammen 175 mill. kr over post 61 på kap. 1320 Statens vegvesen. Beløpet skal dekke rentekostnader på lån som ble tatt opp i 2010 og 2011 og utvidelsen av ordningen i 2012. Utbetaling vil skje på bakgrunn av faktisk forbruk og rentenivå etter gjeldende retningslinjer. Forslaget er i tråd med NTP 2010-2019 hvor det legges til grunn en årlig ramme på 2 mrd. kr i tiårsperioden.

Vegtilsyn

Etablering av statlig tilsyn med veginfrastrukturen for offentlig veg er omtalt i Prop. 1 S (2010-2011) *Samferdselsdepartementet*, hvor det gikk frem at departementet tok sikte på at tilsynsfunksjonen skulle iverksettes i første halvdel av 2012.

Målet med statlig tilsyn med veginfrastrukturen er å bedre sikkerheten for transport på veg ytterligere i tråd med nullvisjonen og nasjonalt fastsatte mål. Tilsynsfunksjonen skal være et risikobasert tilsyn, det vil si at det skal føre tilsyn med at vegstyresmaktene har etablert tilstrekkelige prosesser, prosedyrer og styringssystemer for å ivareta sikkerheten etter fastsatte krav. Tilsynsfunksjonen vil bli organisert som en egen enhet direkte underlagt vegdirektøren, med et tydelig organisatorisk skille til Statens vegvesens øvrige virksomhet. Regjeringen har besluttet å legge tilsynsfunksjonen til Voss.

I budsjettforslaget for 2012 legges det opp til at tilsynet som skal etableres fra sommeren 2012 i første omgang skal føre tilsyn med det statlige vegnettet. Etablering av tilsyn med det statlige vegnettet vil skje gjennom instruks. Det et foreslått bevilget 11,2 mill. kroner til etableringen av tilsynsfunksjonen i 2012.

For at tilsynet skal kunne føre tilsyn med det kommunale og fylkeskommunale vegnettet er det behov for hjemmel i lov. Samferdselsdepartementet er i gang med dette arbeidet. Lovarbeidet vil bli foretatt i dialog med berørte parter. Et tilsyn med hele det offentlige vegnettet vil kunne være på plass så fort nødvendig lovarbeid er ferdigstilt.

Fylkeskommunale garantier for bompengelån

I bompengeprosjekter har det blitt vanlig at fylkeskommunene eller kommunene stiller garanti ved selvskyldnerkausjon. Samtidig har det vært praksis i de aktuelle

bompengeproposisjonene å omtale at garantien først skal komme til utbetaling dersom gjelden ikke blir mulig å håndtere etter at realkostene er økt med inntil 20 % og bompengeperioden forlenget med inntil 5 år. En slik ordlyd kan implisere at kreditor ikke kan gå direkte på garantisten ved bompengeperiodens utløp (altså etter maks 15 år). En selvskyldnerkausjon vil derfor kunne bli oppfattet som en simpel kausjon av finansinstitusjonene. I tilfeller hvor lokale myndigheter stiller garanti, fører en selvskyldnerkausjon normalt til lavere lånekostnader enn en simpel kausjon.

I fremtidige bompengeproposisjoner vil departementet bruke følgende standardformulering ” Garantistens utlegg kan dekkes gjennom en økning av realkostene med inntil 20 pst og en forlengelse av bompengeperioden med inntil 5 år”.

Ved bompengeperiodens utløp (maks 15 år) vil kreditor kunne gå direkte på garantisten og kreve oppgjør. Rent praktisk vil fylkeskommunen/kommunen kunne håndtere dette ved refinansiering, samtidig med en mulighet til å forlenge bompengeperioden med inntil 5 år. Omformuleringen gir ingen reell endring av garantistens situasjon.

Innspill fra KS

Infrastruktur i veigrunnen

Utfordringene når det gjelder graving og samordning av graving er mange. KS har i den sammenheng tidligere bedt om at regjeringen bidra ved å ta initiativ til en utredning om infrastruktur i grunnen, i samarbeid mellom de berørte departementer og de berørte bransjene. Det er ikke nedsatt en videre utredning om infrastruktur i grunnen.

Videre venter en på den overordnede forskriften som skal regulere vilkår for å benytte offentlig vei som framføringstrase. Denne vil mest sannsynlig ikke håndtere utfordringene når det gjelder samordning og koordinering mellom aktørene, men vil regulere forholdet mellom aktørene fremover i tid.

Dette betyr at man fremdeles må kontakte opptil 10-15 ulike etater og bedrifter om hva som finnes i grunnen fra før, før spaden kan settes i jorda.

Behovet for bedre samordning av gravearbeider i kommunene er videre kommentert av Administrasjons- og kommunalkomiteen innstilling til Kommuneproposisjonen 2012 (Innst. 429 S (2010–2011)):

"Komiteen viser til «Graveklubben» i Bergen som samordner graving fra alle aktører for å sikre en samfunnsøkonomisk effektiv gjennomføring av graveoppdrag. Komiteen vil samtidig peke på at på langt nær alle kommuner er kommet like langt som Bergen i dette arbeidet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, vil be Regjeringen i samarbeid med KS om å gå igjennom hva som kan gjøres for å sikre større

samordning av graving i landets kommuner og vurdere tiltak som hindrer at statlige og kommunale etater velger å la være å delta i slik samordning."

På bakgrunn av dette ber KS om at staten og KS i samarbeid vurderer ulike tiltak for å sikre større samordning, som for eksempel at kommunene får en hjemmel for en kommunal forskrift og/eller at staten og KS i samarbeid lager veileder for å regulere forholdet mellom aktørene.

- *Kommunene, som ansvarlig for arealplanlegging – og også en stor veieier – må gis hjemmel og midler for å sikre samordning, også ved rehabiliteringer.*
- *Det bør gjennomføres en utredning som tidligere foreslått.*
- *Som et alternativ og/eller supplement til utredning, har aktørene utarbeidet en problemmatrise som synliggjør hvor utfordringene ligger, både teknisk, økonomisk og juridisk. Det arbeides med å få Standard Norge til å bidra med å etablere standarder for tekniske og økonomiske løsninger mellom aktørene. Utfordringen er å få representanter fra vegsiden med i et frivillig standardiseringsarbeid.*

KS-innspill slutt

3.9 Kulturdepartementet

Den kulturelle spaserstokken

Gjennom Den kulturelle spaserstokken skal eldre få et kulturtilbud som holder høy, profesjonell kulturfaglig kvalitet. Den kulturelle spaserstokken er en oppfølging av St.meld.nr. 25 (2005 – 2006) Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer fremmet av Helse- og omsorgsdepartementet.

Gjennom økt samarbeid mellom kultursektoren og omsorgssektoren skal det legges til rette for og utvikles gode kunst- og kulturprosjekter for eldre innenfor et mangfold av sjangre og uttrykk. Midlene skal nyttes til profesjonell kunst- og kulturformidling av høy kvalitet etter modell fra Den kulturelle skolesekken.

Det er kommunene som har anledning til å søke. Tilskuddet skal ikke komme til erstatning for kommunale tilskudd til eksisterende eller planlagte satsninger eller tiltak som allerede er sikret finansiering. Det stilles krav om rapportering fra kommunen.

I 2012 utgjør tilskuddet til Den kulturelle spaserstokken i alt 29,7 mill. kroner, med hhv. 14,4 mill. kroner fra Helse- og omsorgsdepartementet og 15,3 mill. kroner fra Kulturdepartementet. Av Kulturdepartementets tilskudd skal 1 mill. kroner gå til Norsk Pensjonistforbunds arbeid med kultur og kulturtiltak for å bidra til økt livskvalitet og bedre helse for eldre.

Kulturkort for ungdom

Kulturkort for ungdom skal gi ungdom billigere billetter til et bredt spekter av kulturarrangementer. Formålet er å få ungdom til å benytte seg oftere av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. Fylkeskommunene kan søke om midler. Fylkeskommunen skal bidra med en egenandel som er høyere enn statens tilskudd og skal stå for gjennomføringen. En stor andel av de totale midlene skal gå til aktivitet. Det statlige tilskuddet til kulturkort for ungdom er videreført med 3,9 mill. kroner for 2012.

3.10 Olje- og energidepartementet

Innspill fra KS

Flom- og rassikring

KS ser behov for både kortsiktige og langsiktige tiltak knyttet til naturskader i forbindelse med den ekstraordinære vær-situasjonen, som bla i sommer har rammet både Gudbrandsdalen og andre deler av landet.

KS vil peke på følgende umiddelbare utfordringer knyttet til finansiering og ekstraordinære tiltak:

- NVE må tilføres tilstrekkelig med ressurser som gjør at de kan ytterligere forsere sitt arbeid med å reparere skader og gjennomføre nødvendige forebyggende tiltak.*
- Distriktsandelen på 20 pst må fjernes eller reduseres kraftig for større planlagte tiltak.*

Små og mellomstore kommuner i Norge er ikke dimensjonert for å håndtere store naturskader med egne ressurser, Kommunene er avhengig av nært samarbeid med bla NVE, Statens Vegvesen og deres operatører, Jernbaneverket, Politi, Sivilforsvaret/Fig og Heimevernet (forsvaret). Når det gjelder framtidig håndtering av naturskader ønsker KS å ha en dialog med staten om beredskapsrutinene med formål å sikre mer operativ og tilstedeværende statlige aktører i akuttfasen når vær-situasjonen oppstår. Videre ber KS om at staten vurderer ordninger som kan sikre at spesielt små og mellomstore kommuner kan være operative uten å få urimelige kostnader i ettertid.

KS vil videre understreke behovet for tydeliggjøring av det statlige ansvaret for bedre kartleggingsarbeid, beskrivelse av tiltak for å forebygge mot skred, steinsprang og flom – samt tilstrekkelig finansiering av disse tiltakene.

KS-innspill slutt

4 Bilaterale avtaler

Bilaterale avtaler i konsultasjonsordningen er inngått politisk mellom KS og ett eller flere departement, og skal i utgangspunktet være avgrenset i tid. Det er et mål at avtalene skal brukes på prioriterte kommunale politikkområder og som alternativ til sterkere styringsvirkemiddel som lovfesting og øremerking.

En oversikt over alle avtaler i konsultasjonsordningen er gitt i vedlegg e). En rapportering på status for avtalene er gitt i vedlegg b).

Nye/reforhandlede avtaler i 2011 og ev. nye avtaler fra 2012

- Den 22. august 2011 ble det undertegnet en ny samarbeidsavtale mellom BLD og KS om videre utvikling av barnevernområdet.
- Den 24. august 2011 ble det undertegnet en ny avtale mellom KD og KS om kvalitetsutvikling i barnehager og grunnopplæringen. Kvalitetsavtalen skal være et aktivt og levende dokument som setter viktige premisser for det bilaterale samarbeidet mellom KD og KS. Per i dag har kvalitetsavtalen blitt brukt for å regulere samhandlingen mellom KS og KD i GNIST-partnerskapet, og i forbindelse med det innledende arbeidet med gjennomføringsstrategien for ungdomstrinnsmeldingen. KS mener at levendegjøringen av kvalitetsavtalen har startet godt, og er opptatt av at kvalitetsavtalens intensjoner blir jevnlig evaluert av partene. Det er videre en særskilt utfordring å få avtalen til å bli et aktivt dokument i samhandlingen mellom fylkesmannen og KS regionalt.
- 20 september 2011 ble det undertegnet videreført samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid mellom AD, BLD, HOD, JD, KRD og KS.

De to bilaterale avtalene på Helse- og omsorgsdepartementets gjelder ut 2011. Partene vil vurdere eventuell videreføring av avtalene.

5 Kostnadsberegninger

Det er meldt opp 3 nye kostnadsberegningssaker til det 4. konsultasjonsmøtet, jf. omtale i kap. 5.1 nedenfor. I kap. 5.2 gis en status for pågående kostnadsberegningssaker inkl. saker som avsluttes i 2012. En tabelloversikt over alle kostnadsberegningssaker ligger i vedlegg f).

År	Oppmeldte saker	Saker som ikke er avsluttet per oktober 2011
2007	8	<ul style="list-style-type: none">• Nødnett• Brukerstyrt personlig assistent
2008	6	<ul style="list-style-type: none">• Økt kommunalt finansieringsansvar fysioterapi
2009	3	
2010	2	
2011	4	<ul style="list-style-type: none">• Omlegging av kontantstøtten og behovet for nye barnehageplasser fra 1.8.2012 (KD/BLD)• Valgfag i ungdomsskolen (KD)• Økonomiske konsekvenser av nasjonale bestemmelser om lærertetthet i grunnskolen (KD)

5.1 Nye saker

Følgende saker meldes opp i møtet 28. oktober 2011:

- Omlegging av kontantstøtten og behovet for nye barnehageplasser fra 1.8.2012 (KD/BLD)
- Valgfag i ungdomsskolen (KD)
- Økonomiske konsekvenser av nasjonale bestemmelser om lærertetthet i grunnskolen (KD)

5.2 Statusrapport pågående saker

Brukerstyrt personlig assistent (BPA)

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) er meldt opp som kostnadsberegningssak av KS til det 4. konsultasjonsmøtet 2007. Ny lov om kommunal helse- og omsorgstjenester ble vedtatt i juni 2011. I loven er kommunens plikt til å ha tilbud om brukerstyrt personlig assistanse videreført og understreket ved en egen bestemmelse. Ved Stortingets behandling av ny lov ble regjeringen anmodet om å utrede videre de

økonomiske og administrative konsekvensene av forslag om rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse for brukere med stort behov innenfor de samme økonomiske rammer som gjelder i dag. Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utrede kriterier for hvem, og hvilke tjenester som skal omfattes av en mulig ny rettighet til brukerstyrt personlig assistanse innenfor samme økonomiske ramme som i dag. HOD er fornøyd med den dialogen som har vært med KS og vil ta initiativ til videre dialog om saken. HOD ser gjerne at KS bidrar til å styrke dokumentasjonsgrunnlaget for økonomiske konsekvenser av BPA.

Økt finansieringsansvar for kommunene for privatpraktiserende fysioterapeuter med driftsavtaler med kommunene

I forbindelse med omleggingen av finansieringsordningen for fysioterapitjenesten ble det under takstforhandlingene med Norsk Fysioterapeutforbund våren 2009 og 2010 avtalt en reduksjon i refusjonstakster og tilsvarende økning av det kommunale driftstilskuddet. Med bakgrunn i dette har midler fra folketrygden blitt overført til kommunene i 2009, 2010 og 2011 for å kompensere kommunenes økte utgifter. Omleggingen av finansieringen ble ikke videreført ved takstforhandlingene våren 2011. Kommunene vil i 2012 som tidligere år få overført midler som kompenserer for driftstilskuddsøkningen over rammetilskuddet, tabell C.

Vedlegg a) Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren

Se eget vedlegg.

Vedlegg b) Rapportering bilaterale avtaler 2011

Se eget vedlegg.

Vedlegg c) Uttalelse fra landsstyret i KS til budsjettforslaget for 2012

Enstemmig uttalelse fra landsstyret i KS

26.10.11 kl. 09.05

STRAM ØKONOMI MÅ MØTES MED ØKT LOKAL HANDLEFRIHET OG SKREDDERSØM

Forslaget til statsbudsjett for 2012 vil gi en stram kommuneøkonomi. Utgifter til lovpålagte tjenester og pensjonskostnadene vokser mer enn inntektene. Kommuner og fylkeskommuner må få økt frihet til lokale tilpasninger og til innovasjon for å finne effektive løsninger, hvis tilbudet til innbyggerne skal kunne ivaretas skikkelig, mener landsstyret i KS.

Landsstyret peker på at det er stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen i Europa. Regjeringen bør derfor være forberedt på raskt å kunne sette inn tiltak hvis situasjonen tilsier det. Da bør investeringer i samferdsel og annen infrastruktur være prioritert. Landsstyret uttrykker også bekymring for at skatteinntektene kan bli lavere enn hva Regjeringen har lagt til grunn.

Velferd og økonomi

Landsstyret understreker samtidig at norske kommuner også i 2012 vil tilby god velferd for innbyggerne. Innbyggerne må være forberedt på omlegginger eller kutt i tjenestetilbudet i mange kommuner. Befolkningsutviklingen krever 2,9 mrd, økte pensjonskostnader krever 1,25 mrd og veivedlikeholdet forutsettes med 0,4 mrd - totalt 4,55 milliarder, mens de frie inntektene øker med kun 3,75 milliarder. Veksten i frie inntekter er derfor om lag 800 millioner for lav til bare å videreføre det eksisterende tilbudet

Landsstyret peker samtidig på at årsverksveksten som er nødvendig for å kunne følopp Regjeringens løfte om dagaktivitetstilbud til 5000 flere demenssyke kommer i tillegg. Automatiske utgiftsøkninger som følge av økt bruk av viktige kommunale tjenester som barnevern, spesialundervisning, brukerstyrt personlig assistent og ressurskrevende tjenester vil presse kommuneøkonomien ytterligere.

Lokal handlefrihet

Med såpass stramme rammer mener landsstyret i KS det er viktig at staten demper forventningene og gir kommunene handlefrihet. Statlig sektorstyring og tunnelsyn må unngås på samme måte som øremerking til stillinger og øremerkede småbeløp til mange enkeltkommuner. Kommuner og fylkeskommuner må få større anledning til lokal tilpasning og omlegging, til innovative og effektive løsninger. Kommunene effektiviserer – en ny undersøkelse tilsier at 4 mrd kan være innen rekkevidde – men

kommunesektoren må få frihet til å gjøre det ut fra de lokale behovene, ikke ved statlige pålegg. Landsstyret har store forventninger til at stortingsmeldingen om forholdet kommune/stat snart blir lagt fram og at den foreslår konkrete tiltak for å øke den lokale handlefriheten og styrke lokaldemokratiet som merkes i praksis i den enkelte kommune

Samhandlingsreformen

Handlingsrom og forutsigbarhet er også svært viktig i gjennomføringen av samhandlingsreformen. KS og kommunene er positive til intensjonene i reformen, men landsstyret forutsetter at det blir etterberegning og etterkontroll av kostnadene i 2012. Dette må sikre at den enkelte kommunes kostnader dekkes fullt ut. En særlig bekymring gjelder utskrivningsklare pasienter og reinnleggelser. Det må også tilføres oppstartsmidler. Samhandlingsreformen gir utfordringer mht organisering mellom kommuner, fylkeskommuner og stat. Landsstyret understreker viktigheten av å sikre folkevalgt styring. Utfordringene har også betydning for diskusjonen om framtidig kommunestruktur.

Barnehager

Landsstyret mener det må være full dekning av kostnadene ved økt etterspørsel etter barnehageplasser etter reduksjon av kontantstøtten. Landsstyret frykter at statsbudsjettets anslag på økt barnehageetterspørsel er altfor lavt, og viser til at også Regjering og Storting mener at alle statlige reformer som skal gjennomføres i kommunesektoren skal være fullfinansiert.

Arbeidsmarkedstiltak

Regjeringen legger opp til etterskuddsbetaling av tiltaksplasser i arbeidsmarkedstiltak, noe som svekker forutsigbarhet og økonomi for arbeidsmarkedsbedriftene. Forslaget vanskeliggjør det viktige attføringsarbeidet overfor utsatte grupper som kommunalt eide arbeidsmarkedsbedrifter utfører. Landsstyret ber Regjeringen vurdere forslaget på nytt, med mål om å unngå svekking av attføringsarbeidet.

Samferdsel

Samferdsel er viktig for fylkeskommunene, kommunene, befolkningen og næringslivet. Den ekstra styrkingen i statsbudsjettet til vedlikehold av fylkesveiene er positiv, og må styrkes videre. Samtidig understreker landsstyret at utvikling av kollektivtrafikken i byområdene er helt avgjørende for at disse områdene skal kunne være attraktive bosteder og effektive arbeidsmarkedsregioner. Landsstyret oppfordrer Regjeringen til å gjøre et løft for kollektivtrafikken i kommende budsjetter, gjennom å styrke fylkeskommunenes frie inntekter og gjøre belønningsordningen for kollektivtrafikk mer forutsigbar og anvendbar for fylkeskommunene og byområdene.

Vedlegg d) Uttalelse fra fylkesordførerkollegiet

Utilstrekkelig satsing på samferdsel i statsbudsjettet 2012.

Forslaget til statsbudsjett for 2012 vil gi en stram kommuneøkonomi. Utgifter til lovpålagte tjenester og pensjonskostnadene vokser mer enn inntektene. Kommuner og fylkeskommuner må få økt frihet til lokale tilpasninger og til innovasjon for å finne effektive løsninger, hvis tilbudet til innbyggerne skal kunne ivaretas skikkelig, mener Kollegiet av fylkesordførere/fylkesrådsledere.

Kollegiet peker på at det er stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen i Europa. Regjeringen bør derfor være forberedt på raskt å kunne sette inn tiltak hvis situasjonen tilsier det. Da bør investeringer i samferdsel og annen infrastruktur være prioritert. Kollegiet uttrykker også bekymring for at skatteinntektene kan bli lavere enn hva Regjeringen har lagt til grunn.

Lokal handlefrihet

Med såpass stramme rammer mener kollegiet det er viktig at staten demper forventningene og gir fylkeskommunene handlefrihet. Kommuner og fylkeskommuner må få større anledning til lokal tilpasning og omlegging, til innovative og effektive løsninger og kommunesektoren må få frihet til å gjøre det ut fra de lokale behovene, ikke ved statlige pålegg. Kollegiet har store forventninger til at stortingsmeldingen om forholdet kommune/stat snart blir lagt fram og at den foreslår konkrete tiltak for å øke den lokale handlefriheten og styrke lokaldemokratiet.

Samferdsel

Samferdsel er viktig for fylkeskommunene, kommunene, befolkningen og næringslivet. I lys av det betydelige etterslepet på vedlikehold på fylkesveiene, er den lille økningen på statsbudsjettet til formålet utilstrekkelig. De store utfordringene med manglende vedlikehold krever en betydelig større satsing og styrking. Samtidig er vi sterkt uroa over utgiftene til oppgradering av fergeflåten og fornying av ferjeleiene. Disse merutgiftene må kompenseres.

Fylkesordfører/-fylkesrådslederkollegiet understreker at utvikling av kollektivtrafikken både i distriktene og i byområdene er helt avgjørende for at disse områdene skal kunne være attraktive bosteder og effektive arbeidsmarkedsregioner og for å sikre redusert luftforurensing og reduserte klimautslipp. Kollegiet oppfordrer Regjeringen til å gjøre et løft for kollektivtrafikken i kommende budsjetter, gjennom å styrke fylkeskommunenes frie inntekter og gjøre belønningsordningen for kollektivtrafikk mer forutsigbar, blant annet ved å vektlegge resultater og effekt av virkemidlene, mer enn å kreve gjennomføring av bestemte tiltak.

Innretningen på bompengefinansiering av riksveger og fylkesveger må gjennomgå med tanke på fordeling mellom offentlig finansiering og brukerfinansiering.

Nytt inntektssystem for fylkeskommune

Kollegiet ber om å få komme i inngrep med utredningen av nytt inntektssystem for fylkeskommunene.

Kontaktperson: Tore O. Sandvik

Vedlegg e) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per 2011

Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler i konsultasjonsordningen per oktober 2011

Avtaler om velferdstjenester (kvalitet/tjenesteutvikling)		Parter	Inngått	Utløper	Første avtale inngått
1	Avtale om utvikling av barnevernsområdet	BLD og KS	22.08.2011	31.12.2013	2005
2	Avtale om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenestene	HOD og KS	21.09.2006	31.12.2011	2003
3	Samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid	KRD samordn. (AD, HOD, BLD, JD) og KS	20.09.2011	31.12.2013	2005
4	Avtale om kvalitetsutvikling i barnehager og grunnsopplæringen	KD og KS	24.08.2011	31.12.2013	
Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen					
5	Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene (Reforhandling foreløpig utsatt)	JD, BLD og KS	15.05.2007	31.12.2010	2004
6	Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet	HOD og KS	21.06.2007	31.12.2011	
7	Intensjonsavtale om samarbeid mellom HOD og KS vedrørende gjennomføring av samhandlingsreformen	HOD og KS	01.07.2011	31.12.2015	2011
Avtaler om samfunnsutvikling					
8	Samarbeidsavtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren	LMD og KS	01.01.2010	31.12.2012	2006

**Vedlegg f) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret
2011**

Sak	Oppmeldt	Avsluttet i 2011
Helse- og omsorgsdepartementet		
Økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtale med kommunene	3. møte 2008	
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	4. møte 2007	
Kunnskapsdepartementet		
Forskrift om likeverdig behandling av ikke-kommunale barnehager	2. møte 2010	X
Justis- og politidepartementet		
Nødnett	2. møte 2007	

Vedlegg g) Oversikt over løpende saker konsultasjonsåret 2011

Tabellen gir en oversikt over saker det kan være aktuelt å omtale i løpet av konsultasjonsåret 2011. Oversikten revideres fortløpende av sekretariatet for konsultasjonsordningen og vurderingen av sakene er derfor foreløpig. Oversikten er satt sammen av innspill både fra KS og departementene, og det er pt. ikke avgjort om departementene vil ta opp alle sakene i konsultasjonssammenheng. I enkelte tilfeller vil det være KS som tar initiativ til å ta opp saker.

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
Kostnadsberegninger 4 tidspunkter for oppmelding. Aktuelle områder for involvering av KS vurderes fortløpende.		Alle møtene	Alle
Samarbeidsavtaler Kvalitetsutvikling helse og omsorg Kvalitetsutvikling barnehage og grunnsopplæring Veiledning av nytilsatte/nyutdannede pedagoger Boligsosialt arbeid Landbruks- og næringsutvikling Barnevern Landbruks- og næringsutvikling Rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet		Primært 3. møte 4.møte	KRD, KS og berørte dep.
Helse- og omsorgsdepartementet			
Omsorgsplan 2015 med bl.a. følgende delplaner: - Kompetanseløftet 2015 og 12 000 årsverk - Investeringer sykehjem og omsorgsboliger - Demensplan 2015 -Legebemannning i sykehjem	2006, 2007, 2008, 2009, 2010	2. møte 4. møte	HOD
Psykisk helse i kommunene	2005–2010	4. møte	HOD

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
-psykososial oppfølging i kommunene etter 22.07			
Oppfølging av St.meld. nr. 35 (2006-2007) om offentlig tannhelse		4. møte	HOD
Rusfeltet	2008, 2009, 2010	4. møte	HOD
Ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester - Brukerstyrt personlig assistent	2010	2.møte	HOD
Ny lov om folkehelse	2010	2. møte	HOD
Samhandlingsreformen	2009, 2010	2. møte 4. møte	HOD
Norsk helsenett			HOD
Forskrift om vederlag for opphold i institusjon			HOD
Forskrift om verdig eldreomsorg		2. møte	HOD
Innovasjon i omsorg		2. møte	HOD
Ny turnusordning for leger		2. møte	HOD
Pasientskadeerstatning		4. møte	KS
Fornyings-, kirke og administrasjonsdepartementet			
Rentekompensasjon kirkebygg		4. møte	FAD
Forslag til endring i gravferdsloven		2. møte	FAD
Kunnskapsdepartementet			
Forslag om endringer i opplæringsloven	2008, 2009, 2010	2. møte	KD
Forslag om endringer i opplæringsloven	2008, 2009, 2010		KD
Barnehager (generelt) - Overgang til rammefinansiering av barnehagesektoren - Orientering om overføring av oppgaver på barnehageområdet fra KD til	2008, 2009, 2010	2. møte 3. møte 4. møte	KD

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
Utdanningsdirektoratet - Oppfølging av Midtlyngutvalget			
Ny GIV – arbeidet med gjennomføring i videregående opplæring		2. møte	KD
Stortingsmelding om ungdomstrinnet		2. møte	KD
Valgfag i ungdomsskolen		4. møte	KD
Stortingsmelding om det spesialpedagogiske støttesystemet		2. møte	KD
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet			
Barnevern (generelt)	2007, 2008, 2009, 2010	4. møte	BLD
Bosetting i kommunene		2. møte	BLD
Omlegging av kontantstøtten		4. møte	BLD
Landbruks- og matdepartementet			
Veterinærvakt		2. møte	FAD/LMD
Miljøverndepartementet			
Nasjonale forventninger til kommunal- og regional planlegging		2. møte	MD
Plan- og miljøkompetansen i kommunene		2. møte	MD
Stortingsmelding om avfallspolitikken		2. møte	MD
INSPIRE – deling av geodata		2. møte	
Ny lov om kommunale vann- og avløpsanlegg			
Arbeidsdepartementet			
Innsats mot fattigdom	2007, 2008, 2009, 2010		AD
Kvalifiseringsprogrammet	2007, 2008, 2009, 2010	2. møte 4. møte	AD
Samarbeid kommune/stat om NAV			
Sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne			

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94-forskriften)			
Jobbstrategien			
Justis- og politidepartementet			
Nødnett	2005–2010	4. møte	JD
Vergemålsloven		1. møte	JD
Retursentre		4. møte	JD
Finansdepartementet			
Høring om eiendomsskatt på kraftanlegg		4. møte	FIN
Endringer i fakturering av skatteoppkrevdere		4. møte	FIN
Kulturdepartementet			
Den kulturelle spaserstokken		4. møte	KUD
Kulturkort for ungdom		4. møte	KUD
Samferdselsdepartementet			
Kollektivtransport	2010	2. møte 4. møte	SD
Oppfølging av forvaltningsreformen. Herunder arbeidet med nasjonale føringer for fylkesveg og fylkeskommunenes trafiksikkerhetssamarbeid, drift/vedlikehold, økte kostnader på funksjonskontrakter, rassikring.	2010	2. møte 4. møte	SD
Vegtilsyn		4. møte	SD
Kommunal- og regionaldepartementet			
Inntektssystemet			KRD
Bostøtte		2. møte	KRD
Ressurskrevende tjenester		2. møte	KS/KRD
Stortingsmelding om forholdet stat/kommune		1. møte	KRD
Offentlig utvalg om den sosiale boligpolitikken		2. møte	KRD
Nytt valgadministrativt system		4. møte	KRD
Nye veiledere: Habilitet (H-2266),		4. møte	KRD

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
vertskommunemodellen (H2258)			
Oppfølging av lokaldemokratimeldingen - Høring om endringer i kommuneloven		4. møte	KRD
Olje- og energidepartementet			
Flom-/rassikring		4. møte	OED

Vedlegg a)

Tjenesteproduksjon og ressursinnsats

Notat fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi til det fjerde konsultasjonsmøtet mellom staten og kommunesektoren 28.10.2011

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) er bedt om å lage et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats til konsultasjonsmøtet den 28. oktober 2011 mellom staten og KS.

Notatet beskriver kort utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon med vekt på utviklingen fra 2009 til 2010. I vedlegg er det gjort nærmere rede for utviklingen. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen, som eksempelvis antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men utviklingen er også belyst ved enkelte objektive indikatorer for kvalitet.

Innen barnehagesektoren ble utviklingen fra de siste årene med kraftig utbygging av barnehageplasser videreført i 2010. Om lag 6 900 flere barn fikk plass i barnehage i løpet av året. I tillegg tilbringer barna i snitt stadig lengre tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten var enda høyere. Dekningsgraden for barn i aldersgruppen 1-5 år er nå i overkant av 89 prosent. For de eldste barna er det tegn til at dekningsgraden stabiliseres, mens dekningsgraden øker blant de yngste barna.

Innen grunnskolen har dekningsgraden i SFO økt de siste årene, og stadig flere elever mottar spesialundervisning. For øvrig har tjenestetilbudet vært relativt stabilt. Dette bildet gjør seg gjeldende også for utviklingen det siste året. Elevantallet og det samlede antall undervisningstimer lå på samme nivå i 2010 som i 2009, men omfanget av spesialundervisningen økte, noe som kan henføres til at flere elever fikk spesialundervisning.

Omfanget av barnevernstjenestene har økt de siste årene, og veksten tiltok i 2010 med flere undersøkelser, flere barn som mottar tiltak og flere årsverk. Samtidig økte andelen fagutdannede, og saksbehandlingstiden gikk ned.

Innen pleie- og omsorgstjenestene har utviklingen de siste årene vært kjennetegnet av flere mottakere som følge av større alderskull blant de eldre og flere yngre mottakere, samtidig som det har vært en dreining i retning av hjemmebaserte tjenester. I 2010 var bildet relativt stabilt. Ressursinnsatsen (målt ved avtalte årsverk) fortsatte å øke, mens tallet på mottakere av hjemmetjenester og heldøgntilbudet (tallet på institusjoner og boliger med bemanning hele døgnet) var tilnærmet uendret. Dette tilsier at hver mottaker i snitt fikk litt mer hjelp. Dette kan igjen ha sammenheng med at antallet yngre mottakere, som ofte har større bistandsbehov, fortsatt økte, selv om veksten i antall yngre hjemmetjenestemottakere var lavere enn hva den har vært de siste årene. Videre synes institusjonstilbudet å bli kvalitativt bedre ved at det utføres flere legeårsverk og fysioterapiårsverk per beboer.

Etter flere år med sterk vekst har veksten i antall 16-18-åringer og antall elever i videregående opplæring nesten flatet ut i løpet av de to siste årene. Andelen unge som tok videregående opplæring, lå på omtrent samme nivå som året før.

Utviklingen i tjenestetilbudet må i tillegg til befolkningsveksten og barnehagereformen, ses i sammenheng med kommunesektorens økonomiske situasjon. Sektoren hadde i perioden 2005-10 en gjennomsnittlig reell inntektsvekst på 2,9 prosent, noe som bidro til høyere aktivitet i sektoren. Gjennomsnittlig aktivitetsvekst i perioden var 3,4 prosent. Utviklingen i 2010 var kjennetegnet av lavere inntektsvekst og aktivitetsvekst enn gjennomsnittet i den siste femårsperioden. De samlede inntektene økte reelt med 2,5 pst. og aktivitetsveksten var 1,0 pst. i 2010. Gjennomsnittlig netto driftsresultat for kommunesektoren i perioden 2005-10 var i underkant av 3 prosent av driftsinntektene.

Vedlegg: Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren

En vesentlig del av kommunesektorens tjenesteproduksjon består av nasjonale velferdstjenester rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, først og fremst barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie og omsorg. Den demografiske utviklingen vil i stor grad styre behovet for slike kommunale tjenester. Først gis det derfor en beskrivelse av den demografiske utviklingen siden 2005. Deretter gis det en omtale av kommunesektorens samlede ressursbruk og hvordan sektoren innenfor de frie inntektene har prioritert de ulike tjenestene i perioden 2005 til 2010 etter at det er forsøkt å ta hensyn til den demografiske utviklingen. Til slutt beskrives utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon i samme periode, med særlig vekt på utviklingen fra 2009 til 2010. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men også objektive indikatorer for kvalitet er omtalt.

Notatet presenterer også dekningsgrader hvor indikatorerne for tjenesteproduksjonen relateres til behovet eller størrelsen på målgruppene. I tråd med etablert praksis defineres aldersgrupper som målgrupper. Eksempelvis måles barnehagedekningen ved andelen barn i alderen 1-5 år som har plass i barnehage. For enkelte tjenester vil det være vanskelig å avgrense målgruppen. Pleie- og omsorgssektoren har et økende antall yngre brukere, mens dekningsgradene ofte relateres til antall eldre. Videre er det slik at ikke alle i samme aldersgruppe har behov for eller ønske om å benytte den aktuelle tjenesten. Med unntak for grunnskole, som er obligatorisk for alle, vil det typisk være slik at full behovsdekning nås ved en lavere dekningsgrad enn 100 prosent. Hva som skal betraktes som tilfredsstillende dekningsgrad, er et politisk spørsmål.

Tallene er hentet fra KOSTRA, der reviderte tall ble publisert 15. juni 2011, IPLOS, der foreløpige tall ble publisert 8. juli, og Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Indikatorerne belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. Den demografiske utviklingen i perioden 2005-2010 beskrives i tabell 1.

Tabell 1 Demografisk utvikling 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Barnehager:						
Antall barn 1-5 år	290 800	301 500	306 900	16 100	5 400	1,8
Antall barn 1-2 år	115 600	121 700	125 200	9 600	3 500	2,9
Grunnskole:						
Antall barn 6-15 år	622 700	617 800	617 500	-5 200	-300	0,0
Videregående opplæring:						
Antall unge 16-18 år	179 500	193 000	193 300	13 800	300	0,2
Barnevern:						
Antall barn og unge 0-17 år	1 092 700	1 109 200	1 114 400	21 700	5 200	0,5

Pleie- og omsorg:						
Antall eldre 67 år og over	606 200	625 100	637 000	30 800	11 900	1,9
Antall eldre 67-79 år	390 300	4050 00	415 900	25 600	10 900	2,7
Antall eldre 80-89 år	185 100	184 400	182 900	-2 200	-1 500	-0,8
Antall eldre 90 år og over	30 800	35 700	38 300	7 500	2 600	7,3
Totalt:						
Antall innbyggere i alt	4 640 200	4 858 200	4 920 300	280 100	62 100	1,3
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 699 200	1 737 400	1 754 800	55 600	17 400	1,0
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over (prosent)	36,6	35,8	35,7	-0,9	-0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over. I løpet av de siste fem årene har antall innbyggere i disse gruppene økt med over 55 600, og dette indikerer et økt behov for kommunale tjenester. Antall barn og unge i grunnskolealder har gått noe ned, det samme har antall eldre mellom 80 og 89 år. I de øvrige aldersgruppene har det vært en økning. Veksten har vært særlig sterk blant de aller eldste (90 år og over), og i aldersgruppen 16-18 år. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt med i overkant av 280 000. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene. Økningen i antall barn i barnehagealder har isolert sett gjort det mer krevende å oppnå målsettingen om full barnehagedekning.

I løpet av 2010 ble det flere barn i barnehagealder, mens antall barn og unge i henholdsvis grunnskolealder og med rett til videregående opplæring var om lag uendret. Blant de eldre var det relativt sterkt vekst i aldersgruppene 67-79 år og 90 år og over, mens det ble færre eldre i aldersgruppen 80-89 år. For 2010 indikerer utvalgets beregninger at merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen var 2,5 milliarder kroner, forutsatt samme standard og dekningsgrader som året før.

Samlet ressursbruk og kommunesektorens prioriteringer

Tabell 2 viser utviklingen i ressursbruken på de ulike tjenesteområdene og hvordan kommunesektoren har prioritert mellom de ulike tjenesteområdene innenfor sine frie inntekter.

For å vise ressursbruken i kommunesektoren på de ulike tjenestene er det benyttet tall for brutto driftsutgifter. Utviklingen gjenspeiler hvordan omfanget av de ulike tjenestene har økt. Dette kan ha bakgrunn i demografisk utvikling, statlige føringer gjennom øremerkede tilskudd, lokalpolitiske prioriteringer osv.

For bedre å illustrere de lokale prioriteringene mellom de ulike tjenestene, er det benyttet netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen for tjenesten. I begrepet nettoutgifter er driftsutgiftene oppgitt etter at driftsinntektene som kan knyttes direkte til tjenesten er trukket fra. Dette inkluderer bl.a. øremerkede tilskudd fra staten og brukerbetaling. Netto driftsutgifter gir dermed uttrykk for hvor mye av kommunene og fylkeskommunene bruker av sine frie inntekter på de ulike tjenestene og hvordan de prioriterer de ulike formålene innenfor de frie inntektene.

For tjenester som i stor grad baserer seg på øremerkede tilskudd og brukerbetaling, slik som tilfellet har vært for barnehagesektoren de siste årene, vil ikke netto driftsutgifter reflektere den delen av utbyggingen som kan henføres til øremerkede tilskudd eller endringer i brukerbetalingene.

I tillegg er det også tatt hensyn til at den demografiske utviklingen i stor grad vil styre behovet for kommunale tjenester, og det er forsøkt å korrigere for endringer i innbyggertallet i de ulike målgruppene. De målgruppene som er benyttet her er for barnehagetjenester barn i alderen 1-5 år, for grunnskole aldersgruppen 6-15 år, for videregående opplæring ungdom i alderen 16-18 år, for pleie og omsorg eldre over 67 år, for barnevern barn og unge i alderen 0-17 år, for sosialtjenester voksne i alderen 20-66 år og for kommunehelsetjenesten og administrasjon hele befolkningen. Indikatoren illustrerer dermed i hvilken grad kommunesektoren innenfor de frie inntektene har funnet rom for å øke (eller valgt å redusere) ressursbruken på tjenesten ut over det som befolkningsutviklingen – gitt samme dekningsgrad – isolert sett skulle tilsi.

For pleie- og omsorgstjenesten benyttes altså innbyggere over 67 år som målgruppe, selv om også mange under 67 år mottar disse tjenestene (nærmere 4 av 10 tjenestemottakere er under 67 år). Indikatoren for denne sektoren gjenspeiler derfor ikke nødvendigvis prioriteringen av pleie- og omsorgstjenestene like godt som for de øvrige tjenestene.

Tabell 2 Utviklingen i de ulike tjenesteområdene i hhv. brutto driftsutgifter og i netto driftsutgifter per innbygger i de respektive målgruppene. 2005-2010¹

	Ressursbruk (brutto driftsutgifter)				Prioriteringer (netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen)	
	Nivå 2010	Andel	Årlig realvekst 2005-2010	Realvekst 2009-2010	Årlig realvekst 2005-2010	Årlig realvekst 2009-2010
	(mrd. kr)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)
Barnehage	35,7	10,7	9,5	5,0	6,1	5,1
Grunnskole	62,4	18,7	1,7	2,2	2,3	3,0
Videregående opplæring	28,9	8,7	1,9	0,8	0,6	2,6
Barnevern	7,7	2,3	5,4	10,1	3,4	4,7
Pleie og omsorg	78,7	23,6	3,7	1,8	2,7	0,1
- hvorav hjelp på institusjon	37,4	11,2	2,2	0,6		
- hvorav hjelp i hjemmet	37,0	11,1	5,3	3,0		
Sosialtjenesten	15,0	4,5	7,6	2,5	-1,7	1,0
Kommunehelse	11,2	3,4	2,8	3,0	3,0	2,1
Samferdsel ²	20,6	6,2	9,9	25,4		
Administrasjon	22,8	6,8	3,1	0,3	1,2	-1,8
Annet	50,6	15,0	-0,6	-2,7		
Totalt	333,6	100,0	3,3	2,7		

¹ Den kommunale deflatoren som er benyttet for å beregne realveksten er (prisvekst oppgjitt fra året før) hhv. 3,6; 4,4; 6,4; 3,9 og 3,4 prosent for perioden 2005-2010, jf. også vedlegg 6 i vårrapporten 2011 fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

² Ikke korrigert for forvaltningsreformen som ble innført i 2010.

Tabellen viser at barnehagene og barnevernet har vært prioriterte områder for kommunesektoren de siste årene. Ressursbruken de siste fem årene har vokst sterkest innen barnehage. De årlige utgiftene har reelt økt med nærmere ti prosent i snitt. I tillegg til en kraftig økning i de statlige, øremerkede tilskuddene, har kommunene også innenfor sine frie inntekter prioritert denne sektoren. Barnevernet har blitt styrket, og også denne tjenesten har både blitt styrket gjennom øremerkede midler og gjennom kommunenes prioriteringer innen de frie inntektene. Innen pleie- og omsorgssektoren har det de siste fem årene vært en dreining av ressursene fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenestene. Grunnskolen har hatt en svakere vekst i driftsutgiftene enn de øvrige tjenesteområdene, men dette må ses i sammenheng med at det har blitt færre barn og unge i skolepliktig alder i denne perioden.

Administrasjon

Siden 2005 har det blitt vel to tusen nye årsverk til administrasjon i kommunesektoren. Veksten i antall årsverk innen administrative tjenester har vært klart svakere enn for de kommunale tjenestene for øvrig, henholdsvis 4 vs. 14 prosent. Denne utviklingen fortsatte i 2010.

Tabell 3 Utvikling i administrasjon 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Avtalte årsverk	49 700	51 000	51 800	2 100	800	1,5
- herav i kommunene	45 900	46 700	47 400	1 400	600	1,4
- herav i fylkeskommunene	3 800	4 300	4 400	700	100	3,1

Fylkeskommunene har relativt sett styrket administrasjonen noe mer enn kommunene. Dette kan ha sammenheng med at fylkeskommunene ble tilført nye oppgaver ved forvaltningsreformen.

Barnehager

De siste fem årene har det vært en kraftig utbygging av barnehagesektoren, og antall barn i barnehage har økt kraftig. I alt har nærmere 53 500 flere barn fått plass i barnehage, og barnehagedekningen har økt fra 76 prosent i 2005 til 89 prosent i 2010. Utbyggingen har i om lag like stor grad skjedd i privat og kommunal regi. Samtidig som det har blitt flere barn, har også barna i snitt tilbrakt stadig mer tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten har vært enda større enn det økningen i antall barn med barnehageplass isolert sett tyder på. Målt ved antall oppholdstimer i kommunale barnehager økte kapasiteten med om lag 1/3 fra 2005 til 2010, mens antall barn med plass i barnehage økte med om lag 1/4. Den sterke utbyggingen av barnehageplasser har vært fulgt av en tilsvarende økning i ressursinnsatsen, målt ved avtalte årsverk. Hvis en ser perioden siden 2005 under ett har veksten i ressursinnsatsen (39 prosent) ligget på om lag samme nivå som kapasitetsveksten i sektoren, målt ved korrigerede oppholdstimer i kommunale barnehager (41 prosent). Antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning har økt, men ikke helt i samme takt som den kraftige utbyggingen av antall barnehager og antall barnehageplasser, slik at andelen barnehager som har styrere og ledere med slik utdanning har gått nedover fra år til år. Andelen assistenter med fagutdanning har på sin side økt i perioden.

Tabell 4 Utvikling i barnehagesektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Barn med plass i barnehage i alt	223 400	270 000	276 900	53 500	6 900	2,6
- herav andel i kommunal barnehage	53,1	53,3	52,9	-0,2	-0,4	
Barn 1-2 år med plass i barnehage	62 300	93 900	98 600	36 300	4 700	5,0
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	69,6	85,3	87,1	17,5	1,8	
Korrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000) ¹	308 000	423 700	435 400	127 400	11 700	2,8
Ukorrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000)	224 668	293 185	300 341	75 673	7 156	2,4
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	39,0	42,2	42,5	3,5	0,3	0,7
Dekningsgrad:						
Andel av 1-5-åringene som har barnehageplass	76,0	88,5	89,2	13,2	0,7	
Andel av 1-2-åringene som har barnehageplass	53,9	77,1	78,8	24,9	1,7	
Andel av 3-5-åringene som har barnehageplass	90,6	96,2	96,4	5,8	0,2	

Ressursinnsats:

Antall årsverk	50 300	68 100	70 100	19 800	2 000	2,9
Antall årsverk i kommunale barnehager	27 300	36 900	37 600	10 300	680	1,8

Kvalitet:

Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning	89,2	83,6	84,7	-4,5	1,1	
Andel assistenter med førskole-, fag- eller annen pedagogisk utdanning	18,8	23,7	24,3	5,5	0,6	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigert for alder og oppholdstidskategorier. Antall barn 0-2 år vektes med 2, antall barn 3 år vektes med 1, 5 og 4-6 åringer vektes med 1. Oppholdstid 0-8 timer vektes med 6, timer, 9-16 vektes med 13 timer, 17-24 timer vektes med 21 timer, 25-32 timer vektes med 29 timer, 33-40 timer vektes med 37 timer, og 41 timer eller mer vektes med 45 timer.

Utviklingen fra de siste årene ble i det store og hele videreført i 2010. I alt 6 900 flere barn fikk plass i barnehage, og barnehagedekningen var ved utgangen av året på i overkant av 89 prosent. For de eldste barna er det tegn til at dekningsgraden stabiliseres, mens dekningsgraden fortsatt økte blant de yngste barna. Vel halvparten av barna hadde plass i en kommunal barnehage. Barnas avtalte oppholdstid var i snitt om lag 20 minutter lengre hver uke, slik at også i 2010 gikk en del av kapasitetsveksten i sektoren med til å gi barn som allerede hadde plass, lengre oppholdstid. Ressursinnsatsen fortsatte å øke, og avtalte årsverk vokste i takt med korrigert oppholdstid. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning gikk opp etter flere år med svak, men jevn, nedgang, og også andelen assistenter med fagutdanning økte.

Grunnskole

Utviklingen innen grunnskolen har vært relativt stabil de siste fem årene. Elevtallet har gått noe ned, mens ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, på sin side har økt gjennom hele perioden. Økningen kan i stor grad henføres til spesialundervisning, og til en viss grad også økt timetall på barnetrinnet. I løpet av perioden har det også vært en relativt jevn økning i andelen elever som har plass i skolefritidsordningen (SFO).

Tabell 5 Utvikling i grunnskoleopplæring 2005-2010 (privat og offentlig)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Elever i alt i grunnskolen	619 600	613 900	614 000	-5 600	100	0
Elever i private grunnskoler	14 500	15 800	16 300	1 800	400	2,6
Antall elever med plass i SFO	129 700	143 600	145 600	15 900	2 000	1,4
Antall elever med spesialundervisning	34 500	45 400	50 300	15 800	4 900	10,8
Dekningsgrad:						
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	52,3	59,5	60,6	8,3	1,1	
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk (kommunale)	84 800	92 500	93 500	8 700	1 000	1,1
Beregnete årsverk til undervisning	47 200	49 400	49 500	2 300	100	0,1
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ²	33 600	35 200	35 200	1 600	0	0,0
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	4 600	5 700	6 000	1 400	300	5,3
Årstimer til undervisn. i alt per elev ²	54,1	57,3	57,4	3,3	0,1	0,2
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. årstrinn ³	13,5	13,2	13,2	-0,3	0,0	
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. årstrinn ³	15,1	14,8	14,9	-0,2	0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² Begrepene årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

³ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og årstimer til undervisning. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Årstimer til undervisning er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

I 2010 gikk elevtallet opp igjen, etter flere år med nedgang. Det samlede omfanget av undervisningen (antall årstimer til undervisning) var uendret, men omfanget av spesialundervisningen fortsatte å øke, slik at en større andel av undervisningstimer gikk til spesialundervisning. Økningen skyldes først og fremst at flere elever fikk spesialundervisning, mens antall timer som hver enkelt elev i snitt mottok gikk ned. Antallet elever som mottok spesialundervisning vokste på alle trinn, men veksten var relativt sett noe svakere på barnetrinnet enn på mellom- og ungdomstrinnet. Andelen elever som mottar spesialundervisning, øker med alderstrinnene, fra om lag fire prosent i 1. klasse til om lag elleve prosent i tiende klasse. Om lag 95 prosent av disse elevene fikk spesialundervisning med undervisningspersonale. Nærmere halvparten fikk timer med assistent, mens bare et fåtall elever hadde enkeltvedtak som bare omfattet timer med assistenter. Seks av ti barn mellom seks og ni år hadde i 2010 plass i SFO.

Barnevern

En barnevernssak starter ofte med en melding til barnevernet, som snarest og innen en uke må avgjøre om de skal sette i gang en undersøkelse eller legge bort meldingen. En undersøkelse skal snarest og innen tre måneder (i særlige tilfeller kan fristen være seks måneder) konkludere om det skal settes i verk barnevernstiltak, eller om en skal legge bort saken. I snitt fører om lag halvparten av undersøkelsene til tiltak.

Gjennom den siste femårsperioden har barnevernstjenestene økt i omfang. Antall årsverk, antall undersøkelser og antall barn som tar i mot hjelp fra barnevernet, har økt, også når en ser det opp mot veksten i antallet barn og unge. Det har i stor grad vært nye hjelpetiltak (f.eks. økonomisk hjelp, besøkshjem, barnehage eller støttekontakt), og i mindre grad omsorgstiltak, som har forklart veksten i tiltak i barnevernet. En stadig større andel ansatte har fagutdanning, og andelen saker der saksbehandlingstiden har overskredet de lovpålagte fristene, har gått ned.

Tabell 6 Utvikling i barnevernet 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall undersøkelser	26 000	36 500	39 800	13 800	3 300	9,1
Antall barn med barneverntiltak	39 200	46 500	49 800	10 600	3 300	7,1
- herav hjelpetiltak	..	38 700	41 700	..	3 000	7,8
- herav omsorgstiltak	..	7 800	8 100	..	300	3,7
Dekningsgrad:						
Andel barn med undersøkelse av innbyggere 0-17 år	2,4	3,3	3,6	1,2	0,3	
Andel barn med barneverntiltak av innbyggere 0-17 år	3,6	4,3	4,5	0,9	0,2	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	2 930	3 420	3 530	600	110	3,2
Kvalitet:						
Stillinger med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år	2,4	2,8	2,9	0,5	0,1	3,6
Andel undersøkelser med behandlingstid over tre måneder	26,4	24,8	24,3	-1,6	-0,5	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det samme bildet gjorde seg gjeldende også for 2010. Ressursinnsatsen økte, og det var særlig barnevernspedagoger, men også personer med annen høyskoleutdanning, som økte, mens antall sosionomer var stabilt. Tallet på igangsatte undersøkelser økte, og saksbehandlingstiden gikk ned. Antallet barn og unge som mottar tiltak, vokste noe raskere enn de foregående årene. Veksten var den største siden den nye barnevernloven kom i 1993. Omfanget av hjelpetiltak vokste fortsatt mer enn omsorgstiltakene, selv om også sistnevnte økte i omfang i 2010, etter å ha blitt redusert året i forveien. I alt åtte av ti mottok hjelpetiltak. Trenden med stadig flere barn med barnevernstiltak vil antageligvis fortsette ettersom både tallet på nye barn i barnevernet og tallet på undersøkelser øker.

Helsetjenester

Kommunene har gjennom hele femårsperioden hatt en høy og stabil dekningsgrad for helsestasjonsundersøkelser av små barn. Legedekningen har gått opp. De fleste legeårsverkene har kommet i institusjoner for eldre og funksjonshemmede, men veksten har relativt sett vært sterkere innen annet forebyggende arbeid. Fysioterapidekningen har vært stabil gjennom perioden. Innen svangerskapsomsorgen har det vært en økning i antallet som har tatt fødselsforberedende kurs.

Tabell 7 Utvikling i helsetjenester 2005-2010 (private og offentlige)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall gravide med fullført fødselsforberedende kurs	7 400	8 300	8 000	900	-300	-3,6
Antall helseundersøkelser 0-6 år ¹	217 700	225 100	236 300	18 600	11 200	5,0
Dekningsgrad:						
Andel barn med fullført helseundersøking ved 2-3 års alder	96	96	100	4	4	
Legeårsverk per 10 000 innbyggere	9,1	9,5	9,6	0,5	0,1	
Fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere	8,6	8,7	8,7	0,1	0,0	
Ressursinnsats:						
Årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten ²	3 150	3 510	3 690
Legeårsverk	4 220	4 640	4 750	530	110	2,4
Fysioterapiårsverk	4 150	4 220	4 270	120	50	1,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Summen av antall helseundersøkelser for hhv. spedbarn innen 8. leveuke, 2-3-åringer, 4-åringer og 1. trinn i grunnskolen,

² F.o.m. 2010 blir tallet på årsverkene hentet fra register. Dette inkluderer ikke leger og fysioterapeuter, som fremdeles blir hentet fra skjema.

I 2010 var det en kraftigere vekst i antallet helseundersøkelser, mens det for svangerskapsomsorgen var en nedgang i kommunenes aktivitet.

Videregående opplæring

Andelen blant 16-18-åringene som tar videregående opplæring, samt hvor mange av dem som fullfører opplæringen, har ligget relativt stabilt gjennom de siste fem årene, mens andelen voksne elever har gått noe ned.

I 2009 flatet veksten i antallet unge i alderen 16-18 år ut, og veksten var lav også i 2010. Andelen unge som tok videregående opplæring, lå også på omtrent samme nivå som året før. Økningen i elevtallet kan i første rekke henføres til at det ble flere voksne i videregående opplæring. For andre året på rad gikk antall lærlinger ned, men nedgangen er mindre fra 2009 til 2010 enn året i forveien. Nedgangen i antall lærlinger skjedde innenfor alle alderskull, men nedgangen var

relativt sett sterkest blant de eldre lærlingene. Tilbakegangen var tydelig innenfor store utdanningsprogram som elektrofag, bygg- og anlegg samt teknikk og industriell produksjon. Mesteparten av nedgangen ser ut til å skyldes at tilbudet av læreplasser har gått ned, noe som kan ha sammenheng med den generelle konjunkturutviklingen.

Tabell 8 Utvikling i videregående opplæring 2005-2010 (private og offentlige)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall elever i videregående skole i alt	181 800	190 800	192 900	10 400	2 100	1,1
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	172 800	177 200	178 800	6 000	1 600	0,9
Antall lærlinger	31 300	36 000	34 200	2 900	-1 800	-5,0
Antall elever i fagskoler	3 400	6 500	13 600	2 300
Dekningsgrad:						
Andel 16-18-åringer som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	90,1	91,0	91,0	0,9	0,0	0,0
Andel elever over 20 år	10,1	7,9	8,5	-1,6	0,6	0,6
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk i videregående opplæring, fylkeskommunale	30 900	33 600	33 700	2 800	100	0,2
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	19 900	21 100	21 200	1 200	100	0,7
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, minus fravær	8,6	8,4	8,4	-0,2	0,0	0,0
Kvalitet:						
Andel elever med førstevalget til utdanningsprogram	..	88,8	88,7	..	-0,1	-0,1
Andel elever og lærlinger som har bestått vgo. i løpet av 5 år	..	69	70	..	1	1
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,1	4,4	4,8	0,7	0,4	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ressursinnsatsen ved de fylkeskommunale skolene, målt ved avtalte lærerårsverk korrigert for legemeldt sykefravær og fødselspermisjon, ble økt i 2010, og veksten var noe sterkere enn veksten i elevtallet. Flere elever fikk oppfylt førstevalget og flere gjennomførte utdanningen i løpet av en femårsperiode. Andelen som sluttet i løpet av året gikk imidlertid opp.

Sosialtjenester

Tallet på mottakere av sosialhjelp har over flere år gått ned. 2010 var første året siden første halvdel av 1990-tallet at det var en tydelig økning i antallet mottakere, men andelen som mottok sosialhjelp, var stabil. Samtidig gikk utbetalingene til hver enkelt mottaker ned. Dette skyldtes både at den gjennomsnittlige stønadstiden gikk ned og at utbetalingene per måned gikk ned.

Tabell 9 Utvikling i sosialtjenester 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall mottakere av sosialhjelp	129 000	117 700	119 400	-9 600	1 700	1,5
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned (nominell)	5 800	6 600	6 400	600	-200	-4,2
Dekningsgrad:						
Andel sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år	4,5	3,9	3,9	-0,6	0,0	0,0
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk	5 340	5 450	5 480	140	30	0,5
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig stønadslengde (måneder)	5,0	5,0	4,9	-0,1	-0,1	-2,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Pleie- og omsorgstjenester

Statistikken for tjenestedataene innen pleie- og omsorgssektoren er i motsetning til de øvrige tjenesteområdene som er omtalt i dette notatet, foreløpige tall. I 2009 ble det innført ny versjon av IPLOS. I forbindelse med at fagsystemene ble tilpasset ny IPLOS-standard oppstod det en del problemer som fikk konsekvenser for 2009-statistikken. De fleste av disse problemene er ordnet ved innrapportering av 2010-data, men det er fremdeles usikkerhet omkring resultatene for 2009. Tallene for dette tjenesteområdet må derfor tolkes med varsomhet.

Fra og med 2009 ble registreringer i IPLOS av beboere i boliger lagt om, og i forbindelse med dette ble det i 2010 gjennomført en stor ryddejobb knyttet til disse opplysningene. Beboere i kommunale boliger til andre formål enn pleie og omsorg er nå fjernet fra tallene slik at resultatene for 2010 ikke er sammenlignbare med tidligere årganger. I data fra 2009 har en del kommuner trolig registrert beboere i boliger som brukere på institusjonsopphold. Dette gjør at tallet på brukere registrert med opphold i institusjon i 2009 er overestimert.

Tabell 10 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall mottakere av hjemmetjenester ¹	164 600	174 500	174 700	..	200	0.1
- herav under 67 år	50 200	65 600	66 500	..	900	1.3
- herav 67-79 år	36 400	33 000	32 600	..	-400	-1.3
- herav 80-89 år	62 800	58 700	57 100	..	-1 600	-2.8
- herav 90 år og over	15 300	17 100	18 500	..	1 400	7.9
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	..	7,4	7,7	..	0,3	4,1
Antall beboere i institusjon ²	40 700	44 400	43 500	..	-900	-2.1
- herav under 67 år	1 900	4 600	4 500	..	-100	-1.4
- herav 67-79 år	7 600	7 800	7 400	..	-400	-4.8
- herav 80-89 år	20 700	20 500	19 600	..	-900	-4.5
- herav over 90 år	10 600	11 500	11 900	..	400	3.7
Antall plasser i institusjon	41 000	41 100	41 300	300	200	0,6
- herav andel private plasser i prosent	9,7	10,4	10,8	1,1	0,4	
Beboere i boliger til pleie- og omsorgsformål	48 800	..	42 800
Dekningsgrad:						
Andel 80 år og over som bor på institusjon ²	14,5	14,5	14,2	..	-0,3	
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester ²	18,9	17,4	17,0	..	-0,4	
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester ²	42,2	41,1	41,3	..	0,2	
Ressursinnsats:						
Årsverk i alt ³	107 100	123 500	126 200	19 100	2 700	2,2
Kvalitet:						
Legetimer per beboer per uke i institusjon	..	0,34	0,37	..	0,03	8,8
Fysioterapitimer per beboer per uke i institusjon ⁴	..	0,30	0,32	..	0,02	6,7
Andel årsverk med fagutdanning	70	72	72	2	0	
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ bad/wc	55,8	65,0	76,0	20,3	11,0	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Brudd i tidsserien. Tallene for 2004 refererer seg til mottakere av hjemmetjenester, hentet fra innrapporterte KOSTRA-skjema. F.o.m. 2007 er dataserien definert som mottakere av kjernetjenester i IPLOS, og inkluderer da også antall personer som mottar avlastning utenfor institusjon og omsorgslønn, samt hjemmesykepleie, praktisk bistand og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

² Brudd i tidsserien. Fram til 2006 er tallet på mottakere innhentet per summariske skjema. Fra og med 2007 er data hentet fra IPLOS-registeret. Tall f.o.m. 2007 inkluderer også beboere i barneboliger og avlastningsinstitusjoner, som ikke tidligere ble inkludert i statistikkgrunnlaget. Tall fra 2007 og senere er derfor ikke direkte sammenlignbare med tidligere tall.

³ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrykdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

⁴ Avtalte timer pr uke i både kommunale og private sykehjem/boformer. Inkluderer også tid til journalføring, telefoni m.m.

Omfanget av pleie- og omsorgstjenester har økt de siste årene. Dette skyldes både at tjenestetilbudet har blitt bygd ut i takt med at det har blitt flere eldre, men også at det vært en sterk økning i antall yngre mottakere, altså de under 67 år, og da særlig innenfor hjemmetjenesten. De siste årene har antall yngre mottakere av hjemmetjenester økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi. Denne gruppen utgjør en stadig større andel av hjemmetjenestemottakerne, og dette er en gruppe som i snitt har et mer omfattende behov for bistand enn de øvrige hjemmetjenestemottakerne. Samlet sett har utviklingen de siste årene vist en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av mottakergruppen med flere mottakere blant yngre og de eldste eldre, kan tyde på økt pleietyngde blant mottakerne.

Antall mottakere av hjemmetjenester var tilnærmet uendret fra 2009 til 2010. Den sterke økningen i antall yngre mottakere som har vært de siste årene, avtok noe. Blant de eldre ble det færre mottakere i alderen 67-89 år, mens det var en kraftig økning for de over 90 år. Disse endringene skyldes i stor grad demografiske forhold, med store fødselskull rundt 1920 og lave fødselskull i 1930-årene. Nærmere 4 av 10 tjenestemottakere ved utgangen av året var under 67 år. De yngre har et større behov for hjelp enn de eldre og mottar i gjennomsnitt 13½ time per uke innen hjemmetjenesten, mot om lag 4½ time for de eldre. Til en viss grad kan denne forskjellen henføres til at de fleste eldre med høyt bistandsbehov bor på sykehjem.

I snitt ble det gitt flere timer pleie og bistand til den enkelte mottaker i 2010 enn året før. Først og fremst har dette sammenheng med den nevnte økningen i antall yngre mottakere. Sett under ett var det i hjemmetjenesten jevnt en økning i antallet som mottok hjemmesykepleie og en nedgang i antallet som mottok praktisk bistand. Det samlede omfanget av hjemmetjenestene økte altså i første rekke som følge av at mottakerne i snitt får flere timer pleie og bistand fra kommunen.

Innen den institusjonsbaserte omsorgen (sykehjem og boliger med heldøgns omsorg) er om lag 3 av 4 beboere i aldersgruppen over 80 år. Antall plasser økte svakt, mens tallet på beboere gikk ned. Sistnevnte skyldes trolig av opprydding i kommunenes registre.

For pleie- og omsorgstjenesten sett under ett ble det i likhet med de foregående årene, omfordelt ressurser fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenester også i 2010. Dette bekreftes også av regnskapstallene. Kommunenes samlede utgifter til hjelp i institusjon vokste reelt sett med 2,2 prosent fra 2009 til 2010, mens realveksten i de samlede utgiftene til hjelp i hjemmet var på 5,3 prosent.

For pleie- og omsorgssektoren samlet økte antall årsverk med 2 700, eller vel 2 prosent, til 126 200. Samtidig gikk fraværet (legemeldt sykefravær og fødselspermisjon) ned. Med tilnærmet uendret tall på mottakere av hjemmetjenester, og nedgang i tallet på beboere i institusjon, tyder dette alt i alt på at hver enkelt mottaker i gjennomsnitt fikk litt mer hjelp i 2010 enn i 2009.

Vedlegg b) Rapportering bilaterale avtaler 2011

Avtaler om velferdstjenester

Avtale om videreutvikling av barnevernet

Varighet 1. september 2008 – 31. desember 2010

Parter Barne-, likestillings, og inkluderingsdepartementet (BLD) og KS.

Formål Legge et godt grunnlag for bedre samarbeid mellom stat og kommune. Bedre samordning av tjenester og utvikling av et helhetlig tjenestetilbud for utsatte barn og unge. Styrke barnevernets legitimitet og forebyggende innsats, samt sikre kvalitetsutvikling i barnevernet.

Status for avtalen

Samhandlingsutfordringer mellom det statlige og kommunale barnevernet har vært tema på samtlige kontaktmøter mellom partene, og avtalen har hatt et spesielt fokus på utvikling og etablering av prosesser og arenaer for å bedre samhandlingen. Blant annet gjennom møter i storbynettverket er dialogen mellom stat og kommune om samhandlingsutfordringer tatt opp. Partene har også utarbeidet en veileder for inngåelse av frivillige samarbeidsavtaler mellom den kommunale barneverntjenesten og Bufetat/fagteam. KS og BLD har hatt dialog om utfordringer knyttet til ressursituasjonen i det kommunale barnevernet.

Avtalen har bidratt til at Barnevernets tvisteløsningsnemnd ble etablert som en treårig prøveordning fra 1. januar 2010. Nemnda har gitt 17 rådgivende uttalelser ved uenighet mellom stat og kommune om hvem som skal dekke utgiftene til tiltak der flere velferdslover er i bildet. Partene har jobbet målrettet for at barnevernet settes på den politiske dagsorden, gjennom informasjon og seminarer rettet spesielt mot øverste kommunale ledelse. Avtalen har videre ført til et større fokus på forbedringsarbeidet, både i det kommunale og statlige barnevernet. KS etablerte høsten 2008 – med finansiering fra BLD - Utviklingsprosjektet ”Sammen for barn og unge – en bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge”. Erfaringer og metodikk fra prosjektet er publisert i en artikkelsamling, samt presentert på ulike fagkonferanser og fylkesvise seminarer med kommuneledelsen. Prosjektet er evaluert i samarbeid med NOVA og viser til at fast struktur, klar ansvars- og oppgavefordeling, respekt for ulike fagområder, samt utarbeidelse av skriftlige rutiner, kjennetegner de beste samarbeidsmodellene. I 2010 har 5 nettverk, med til sammen 39 kommuner deltatt i

Effektiviseringsnettverk for barneverntjenesten. Utover arbeidet med ressurs- og kvalitetsanalyser har nettverkskommunene iverksatt evaluering av tiltaksplaner/hjelpetiltak og tiltak for bedre samhandling for utsatte barn og unge. Avtalen har bidratt til etablering av faste samarbeidsarenaer mellom partene for diskusjon og gjennomføring av de ulike forholdene i avtalen. Partene er enige om at denne arenaen har gitt større fokus på forbedringsarbeidet både i det kommunale og det statlige barnevernet.

Hva partene vurderer som særlige utfordringer framover

- Tydeliggjøring og samordning av tjenester, oppgave- og ansvarsforhold i barnevernet
- Utvikling og oppbygging av tiltak som kan være alternativer til institusjonsplasseringer, samt rekruttering og formidling av fosterhjem
- Utvikling av barnevernet må skje gjennom kompetanseoppbygging og et utstrakt samarbeid mellom kommunalt og statlig barnevern

Avtale om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenestene

Varighet 21. september 2006 – 31. desember 2011

Forlengelse av tidligere avtale inngått 24. juni 2003. Avtaleområdet utvidet til å gjelde de kommunale helse- og omsorgstjenestene, med et spesielt fokus på psykiske lidelser og rus, i tillegg til pleie- og omsorg.

Parter Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og KS

Formål Partene skal i fellesskap bidra til å bedre kvaliteten og etablere enklere ordninger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Arbeidet skal forankres i nasjonale rammer, men med sterk vekt på lokale løsninger innenfor rammen av det lokale selvstyre.

Status for avtalen

Hovedstrategiene i avtalen er å sikre kapasitetsvekst og kompetanseheving, samt videreføre kvalitets- og effektivitetsutvikling. Kommunene har de seneste årene prioritert pleie- og omsorgssektoren. Sektorens andel av kommunenes samlede netto driftsutgifter har økt fra 32,7 pst. i 2005 til 38,9 pst i 2009. SSB endret i 2010 statistikken og inkluderer nå også

regnskapstallene fra kommunekonsern. I følge den nye statistikken økte omsorgssektorens andel av kommunenes samlede netto driftsutgifter fra 25,8 pst. i 2009 til 25,9 pst. i 2010. Det har siden 2005 vært en sterk vekst i årsverk og bedret legedekning på sykehjem.

Kompetanseløftet 2015 er en del av Omsorgsplan 2015, og har bidratt til rekruttering og kompetanseheving. *Bli Helsefagarbeider* og forløperen *Aksjon* helsefagarbeider har bidratt til at det i perioden 2008-2011 har vært om lag 19 pst. økning i søkertallene til både Vg1 helse- og sosialfag, Vg2 helsearbeiderfaget og Vg3 helsearbeiderfaget. 185 kommuner deltar i prosjektet *Flink med folk i første rekke*, mens 163 kommuner er med i *Samarbeid om etisk kompetanseheving*, og alle landets fylker er representert. I 2010 var det 10 effektiviseringsnettverk innenfor pleie- og omsorgsområdet. Utvikling og bruk av teknologiske løsninger som kan frigjøre arbeidskraft til prioriterte oppgaver innen helse- og omsorgssektoren er også en nøkkelfaktor for å møte den demografiske utviklingen framover med flere eldre og færre i yrkesaktiv alder. Avtalen gikk opprinnelig ut september 2010, men er videreført ut 2011. Helse- og omsorgsdepartementet og KS er i dialog om en videreføring av avtalen.

Hva partene er særlig fornøyd med

De jevnlige kontaktmøtene mellom HOD og KS (4-6 møter per år) innbyr til en konstruktiv dialog om virkemidler og utvikling av nye tiltak. Partene vurderer at avtalen gir mulighet for tett og god kontakt. Partene vurderer også at det har vært et godt samarbeid i forbindelse med oppfølging av tiltakene i Omsorgsplan 2015. Ansvar for oppfølgingen av avtalen er likt fordelt mellom departement og KS.

Hva staten vurderer som særskilte utfordringer framover

HOD ser utfordringer knyttet til forankringen av avtalen i kommunene og regional stat. Fylkesmannen og KS regionalt skal inngå et samarbeid der dette er naturlig. Det ligger også en utfordring i å gjøre avtalen kjent i kommunene, men dette kan til en viss grad oppveies av at kommunene i stor grad er kjent med tiltakene knyttet til avtalen.

Hva KS vurderer som særskilte utfordringer framover

Helse- og omsorgssektoren har store utfordringer og store forventninger. Samarbeidet mellom departementet og KS bør derfor som tidligere favne bredt om spørsmål knyttet til bl.a. kvalitet, arbeidskraft, ressurser og rammebetingelser. KS anser at det er særlige utfordringer knyttet til statlig styring av kommunene og dette er et tema som må adresseres i konsultasjonene.

Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet

- Varighet** 21. juni 2007 – 31. desember 2010. Avtalen er prolongert ut 2011.
- Parter** Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og KS
- Formål** Formålet med avtalen er todelt. Den skal støtte opp om inngåelse av lokale avtaler, og danne grunnlag for samhandling mellom likeverdige parter. Videre skal den bidra til systematisk oppfølging på samhandlingsområdet på nasjonalt nivå. De lokale avtalene skal bidra til bedre samarbeid om pasienter og brukere som trenger både kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenester.

Status for avtalen

Inngåelse av nasjonal rammeavtale har bidratt til en systematisk oppfølging av samhandlingsutfordringer både på nasjonalt og lokalt nivå i perioden 2007-2011.

Som følge av rammeavtalen, er det inngått frivillige samarbeidsavtaler mellom de regionale helseforetakene/helseforetakene og kommunene i opptaksområdet. Det er også etablert flere lokale og regionale samarbeidsstrukturer mellom kommuner og tilhørende helseforetak om blant annet etablering og drift av intermediæravdelinger og distriktsmedisinske sentre/lokalmedisinske sentre. Erfaringene fra disse tiltakene har inngått i grunnlaget for arbeidet med samhandlingsreformen. Helsedirektoratet skal i samarbeid med partene bidra til erfaringsutveksling om gode eksempler på samhandling, blant annet gjennom nettstedet www.helsedialog.no.

Regjeringen la i juni 2009 fram St.meld. nr. 47 (2008–2009) Samhandlingsreformen. (jf. Innst. 212 S. (2009- 2010)). Regjeringen la 8. april 2011 frem Meld.St. 16 (2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) (jf. Innst. 422 S), og Prop. 91 L (2010-2011) Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (jf. Innst. 424 L (2010-2011)). Loven trer i kraft fra 1.1.2012. Av lovens § 6-1 følger at det er innført en lovpålagt plikt for kommuner og regionale helseforetak til å inngå samarbeidsavtaler. For å understøtte partenes arbeid med å forberede avtaleinngåelser, har Helse- og omsorgsdepartementet publisert en nasjonal veileder om lovpålagte samarbeidsavtaler. En partssammensatt arbeidsgruppe har utarbeidet forslag til veilederen.

Helse- og omsorgsdepartementet og KS har også inngått en intensjonsavtale om samarbeid om gjennomføring av samhandlingsreformen, og har tett dialog om oppfølgingen av samhandlingsreformen. Avtalens varighet er 1. juli 2011 – 31. desember 2015. Hensikten er å sikre at gjennomføringen av samhandlingsreformen skal kunne skje i et nært samarbeid mellom stat og kommunesektoren.

Departementet vil sammen med KS vurdere om det skal inngås en ny overordnet rammeavtale fra 2012 eller om samarbeidet bør videreføres på annen måte.

Samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid

Varighet 1. januar 2008 – 31. desember 2010 (ny avtale trer i kraft 20.09.11)

Parter Inngått mellom KS og KRD (statlig samordner). Berører også ansvarsområdene til AD, BLD, HOD og JD.

Formål Legge til rette for å nå målet om at alle skal kunne bo godt og trygt.

Vurdering av måloppnåelse

Det finnes flere indikasjoner på at den boligsosiale måloppnåelsen stadig blir bedre i mange kommuner. Samtidig er utfordringene store. Boligutvalget fant i sin utredning at om lag 150 000 personer ikke har en tilfredsstillende bosituasjon, jf. NOU 2011:15.

- Tall fra KOSTRA viser at det var om lag 100 900 kommunalt disponerte boliger i 2010, en økning på om lag 500 fra 2009. I 2010 ble det registrert 5630 nye husstander på venteliste for kommunale boliger, en nedgang på om lag 5 pst. sammenlignet med 2009. Om lag halvparten av disse har behov for tilrettelagt bolig.
- Antall bostøttmottakere har økt med 19 pst, fra 109 000 i juni 2009 til 130 000 i juni 2011. Kommunene ga i alt 9529 startlån i 2010, mot 7893 i 2009 (21 pst. økning).
- Kartleggingen av bostedsløse i 2008 viser at for mange resulterer overgangen fra institusjon i en situasjon uten egen bolig. Boligutvalget tilrår blant annet at bolig må bli en del av behandlingen.
- Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter et kommunerettet tilskudd til boligsosialt arbeid. Ved utgangen av 2010 mottok 112 kommuner tilskudd til 136 tiltak. Tilskuddet har bidratt til å finansiere i overkant av 122 årsverk og anslagsvis 3 600 personer mottok tjenester gjennom ordningen. Om lag hver fjerde av disse var under 25 år. Det ytes et bredt spekter

av tjenester. Blant tiltak rettet mot unge er hybelprosjekt for borteboende elever, selvbyggerprosjekter, bo-oppfølging i kombinasjon med kvalifiseringsprogram, oppfølging av unge bosatt i kommunale boliger mv.

- I Soria Moria-erklæringen het det at Regjeringen ville ”innføre en tilbakeføringsgaranti” hvor egnet bolig var ett blant flere viktige elementer. JD og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har i ettertid arbeidet intensivt med å etablere samarbeidsavtaler og samarbeid med alle velferdsetatene – også NAV og kommunale sosial- og boligkontor. Dette arbeidet forutsettes videreført.

Hva partene er særlig fornøyd med

Partene er særlig fornøyd med Husbankens innsats overfor kommuner med store boligsosiale utfordringer. Satsingen forankres på tvers av tjenesteområder i kommunen. Dette er viktig blant annet for å sikre at boligens betydning reflekteres i andre politikkområder, slik som bosetting av flyktninger, unge utenfor arbeid og utdanning, integrering, helse- og omsorgstjenester, forebygging av kriminalitet og ikke minst aktivitet og arbeid. Uten en trygg bosituasjon vil innsatsen på andre områder vanskelig kunne lykkes. De første avtalene ble inngått i 2009, og flere av satsingskommunene rapporterer om konkrete resultater.

Arbeidet med tilbakeføringsgarantien har ført til en økt bevissthet om viktigheten av en helhetlig tilnærming til boligsosiale problemer. For at innsatte som løslates skal ha en rimelig mulighet til å klare seg etter straffegjennomføringen, vil det i løpet av høsten være tilsatt 27 tilbakeføringskoordinatorer på landsbasis. Disse skal sørge for at nødvendige samarbeidsavtaler mellom kriminalomsorgen, de øvrige velferdsetatene og kommunene etableres, videreutvikles og følges opp. Oppfølgingen av de domfelt må skje både før løslatelsen og etter, slik at tilbakeføringsgarantien virkelig innebærer et helhetlig tilbud. Ikke minst er bolig fundamentalt.

Partene er også enige om at de årlige boligsosiale lederkonferansene som arrangeres i fellesskap utgjør en nyttig arena for erfaringsutveksling mellom stat og kommune. De jevnlige møtene mellom kommunal- og regionalministeren og KS Storbynettverk om boligpolitikk er også svært positive.

Status for de faktiske utfordringene avtalen skal møte,

Se ”Vurdering av måloppnåelse”.

Hva partene vurderer som særlig utfordringer framover

Et viktig oppfølgingspunkt i den nye samarbeidsavtalen vil være å se de boligpolitiske utfordringene i et bredt velferdspolitisk perspektiv. Det er behov for å drøfte rammebetingelser og måloppnåelse på tvers av departementsgrenser og sektoransvar.

Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen

Samarbeidsavtale mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og politidepartementet og KS om bosetting av flyktninger i kommunene, og om etablering og nedlegging av mottak

Varighet Avtalen er utløpt, men partene er enige om at det skal arbeides etter samme prinsipper som tidligere. KS tar ikke stilling til ny avtale før det er avklart hvorvidt staten ønsker å endre modellen i bosettingsarbeidet.

Den opprinnelige avtalen er datert 3. april 2009 og utløp desember 2010. Det har vært en samarbeidsavtale om bosetting siden 18. november 2004.

Parter BLD, JD og KS

Formål Siktemålet med avtalen er at staten og kommunesektoren i fellesskap skal arbeide for å løse en nasjonal oppgave Norge har forpliktet seg til. Avtalen omfatter innkvartering av asylsøkere i mottak og i statlig regionalt barneverns omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, mens de venter på svar på sin søknad om asyl, og rask, og stabil bosetting av flyktninger etter positivt vedtak.

Hva er partene særlig fornøyd med

Bosetting

Samarbeidet og møtene i Nasjonalt utvalg for bosetting og mottak har fungert godt. Arbeidet har bidratt til å fremskaffe bosettingsplasser i kommunene i inneværende periode. Tall per 30. september 2011 viser at det hittil i år er bosatt totalt 3684 flyktninger. Av disse var det 443 enslige mindreårige. Målet for bosetting i 2011 ble justert fra 5300 til 6500 av Nasjonalt utvalg for bosetting og mottak den 31. mai 2011.

Etablering og nedlegging av mottak

UDI har opplevd at avtalen har gitt en styrket dialog med kommunesektoren både nasjonalt og regionalt ved opprettelse og nedleggelse av mottak.

Status for de faktiske utfordringer avtalen skal møte

Bosetting

Det ble første halvår 2011 bosatt 61 færre personer enn på samme tid i 2010, og 220 færre enn på samme tid i 2009. Antallet bosettingsklare som venter i mottak har sunket i tilsvarende periode. Målet om rask bosetting er imidlertid langt fra oppnåelse, spesielt for enslige mindreårige. Det er et mål at flyktninger skal bosettes innen 6 måneder etter vedtak, og enslige mindreårige innen 3 måneder etter vedtak. Gjennomsnittlig ventetid for voksne er per 30. september 2011 på 6,4 måneder. 68 prosent ble bosatt innen målet på 6 måneder. For enslige mindreårige var gjennomsnittlig ventetid på 6,0 måneder. Bare 19 prosent av de enslige mindreårige ble bosatt innen 3 måneder.

Eablering og nedlegging av mottak

Etter en periode med omfattende mottaksetableringer i 2009, bygde UDI ned kapasiteten i 2010 som følge av at antallet nyankomne asylsøkere ble redusert. Tilstrømmingen av asylsøkere er nå relativt stabil, og de innebærer at etablering og nedbygging av mottaksplasser foregår som normalt.

Hva vurderer partene som særlige utfordringer i tiden fremover

Bosetting

Det er en stor utfordring å sikre raskere bosetting. Det er nødvendig å ha ekstra fokus på personer med behov for særlig oppfølging og kostnadskrevenne tiltak. Likeledes er det viktig å sette i gang tiltak som hindrer at enkelte grupper, som enslige voksne, må vente lenge på bosetting. Det er også en utfordring å kunne skaffe nok boliger som kan benyttes i dette arbeidet.

Stor oppbygging av tilbud til enslige mindreårige samtidig som at antallet som skal bosettes reduseres, kan bidra til at kommunene ikke får fylt opp plasser for enslige mindreårige umiddelbart, men vil måtte forskyve bosettingen.

Eablering og nedlegging av mottak

Det er en utfordring for kommunene å tilpasse tjenestetilbudet på viktige sektorområder som barnevern, helse og utdanning til beboere i mottak. I NOU 2011:10 I velferdsstatens venterom

er det flere forslag som berører vertskommuner for asylmottak. Rapporten er på høring til 15. januar 2012, etter det kan det være behov for at partene drøfter enkelte tiltak

Avtale om styrket samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og utdanningsmyndighetene i fylkeskommuner og kommuner

Varighet	2. mai 2007 – 1. juli 2011 (opphevet)
Parter	Arbeidsdepartementet (AD) og KS
Formål	Legge til rette for et styrket og systematisert samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og utdanningsmyndighetene i fylkeskommuner og kommuner for å nå arbeidsmarkedspolitiske og utdanningspolitiske mål om å få flere i arbeid eller utdanning gjennom effektiv samordning av partenes samlede virkemidler. Den sentrale rammeavtalen skal danne grunnlag for operative avtaler og angir sentrale områder og oppgaver det kan være aktuelt å samarbeide om.

Status for avtalen

Ved utløpet av 2009 hadde Arbeids- og velferdsetaten og utdanningsmyndighetene i samtlige fylker inngått samarbeidsavtaler på opplæringsområdet. I følge SINTEFs sluttrapport fra evalueringen av avtalen, har samarbeidsavtalene i fylkene gjennomgående ført til økt oppmerksomhet og forventninger om samarbeid, bedre forankring, legitimitet og gjensidig forpliktelse til samarbeid, og bedre systematisering og organisering av samarbeidet.

KS ga uttrykk for at hovedmålet for avtalen med departementet var dermed innfridd, og opphevet derfor avtalen per 20. juni 2011.

Mye av samarbeidet mellom NAV og utdanningsmyndighetene lokalt er en styrking av et allerede eksisterende samarbeid. SINTEFs evaluering viser imidlertid at de fylkesvise avtalene ser ut til å ha ført til et mer intensivt og systematisert samarbeid mellom partene. Selv om det er tidlig å konkludere endelig med hensyn til det overordnede målet om å få flere i arbeid eller utdanning gjennom effektiv samordning, tyder erfaringer så langt på at samarbeidsavtalene har bidratt til positive resultater og god måloppnåelse knyttet til å hjelpe flere gjennom utdanning til arbeid.

Ungdom som faller ut av videregående skole, oppfølgingstjenesten, realkompetansevurdering og karriereveiledning, går igjen som felles målgruppe og samarbeidsområder i de fleste fylker.

Avtaler om samfunnsutvikling

Avtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren

Varighet	Perioden 1.januar 2010 -31.desember 2012
Parter	Landbruks- og matdepartementet og KS
Formål	Styrke kommunesektoren som næringspolitisk utviklingsaktør med spesiell vekt på en tettere kopling mellom landbruk og annen nærings- og miljøpolitikk.

Hva avtalen har bidratt til

Avtalen har ført til økt politisk og administrativ forståelse og engasjement på koblingen mellom landbruk og annen nærings- og miljøpolitikk lokalt, regionalt og nasjonalt.

Hva partene er særlig fornøyd med så langt

Samarbeidsavtalen har skapt en felles arena for drøfting av faglige utfordringer og muligheter innenfor departementets ansvarsområder, og lagt til rette for en bedre formidling og kontakt med kommunene og fylkeskommunene. Samarbeidet har bidratt til å øke forståelsen for kommunesektorens ansvar og oppgaver på landbruks- og matområdet i KS og åpnet for stadig nye koplinger til andre fagområder som KS jobber med. Departementet er særlig fornøyd med at KS har vært en viktig døråpner og samarbeidspartner for å finne gode og relevante arenaer for drøfting og synliggjøring av fylkeskommunenes nye rolle i gjennomføringen av landbruks- og matpolitikken. Samarbeidet har gitt økt landbrukspolitisk engasjement i fylkeskommunene og bidratt til en positiv utvikling i arbeidet i de regionale partnerskapene. Videre har KS vært en viktig pådriver for å få kommunene til å ta i bruk Inn På TUNET/grønne tjenester innen helse, sosial og undervisningssektorene. Det er også innledet et samarbeid mellom departementet og KS om å initiere samarbeidsområder innenfor landbruksrelaterte klima- og miljøutfordringer.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

Det er gjennomført jevnlig møter på både leder og avdelingsledernivå, og det er avgitt rapporter i tråd med avtalene. I tillegg blir det tatt gjensidig kontakt på enkeltområder ved behov.

Hva partene ser som de viktigste utfordringene fremover

Partene vil fremdeles prioritere administrativ og politisk forankring og forståelse for landbrukets betydning for kommunesektoren innenfor bl.a. klima- og miljøspørsmål, økt bruk av økologisk mat og av tjenestetilbud Inn på tunet/Grønn omsorg samt øke forståelsen for fylkeskommunens rolle som regional aktør på landbruks- og matområdet. For å få satt sentrale landbrukspolitiske saker på dagsorden, vil det være viktig å bidra til økt utnyttelse av eksisterende arenaer for samarbeid og dialog med kommunesektoren samt i det regionale partnerskapet. I forbindelse med kommune- og fylkestingsvalg er opplæringen av nye folkevalgte innenfor landbruks- og matsektoren en viktig oppgave.

Partene vil arbeide videre med å synliggjøre nødvendigheten av god kompetanse og kvalitet i den kommunale landbruksforvaltningen. Partene vil også arbeide videre med å finne fram til bærekraftige tiltak som kan gi mindre omdisponering av verdifulle arealer for matproduksjon.

Partene ser det fremdeles som en utfordring i å få synliggjort gode eksempler på hvordan kommunesektoren løser sin rolle som landbruks- og næringspolitisk aktør som kan bidra til lærings- og erfaringsutveksling mellom kommuner.

Samarbeidsavtale om programmet Livskraftige kommuner (LK) – Kommunenettverk for miljø og samfunnsutvikling

Varighet Programperioden går fra 1. januar 2006 -31. desember 2010

Parter Miljøverndepartementet og KS

Formål I løpet av programperioden skal det etableres og drives kommunenettverk for miljø- og samfunnsutvikling med deltakelse fra inntil 200 kommuner der formålet er:

- Å utvikle en offensiv politikk i kommunene, styrke kommunenes kompetanse og ta i bruk nye verktøy og arbeidsformer

- Å frembringe nasjonale indikasjoner og gi grunnlag for å videreutvikle statlige rammebetingelser og virkemidler

Hva partene er særlig fornøyd med

Målet om deltakelse fra inntil 200 kommuner i kommunenettverk for miljø og samfunnsutvikling er nådd. Mer enn 200 kommuner har deltatt i over 40 nettverk. De aller fleste har arbeidet med klima og energi. En god del kommuner ønsker å videreføre samarbeidet i en eller annen form etter programperioden.

Deltakerkommunene rapporterer selv at de har styrket sin evne til å drive miljø og samfunnsutvikling. Programmet har frambrakt nasjonale indikasjoner på lokale miljø- og samfunnsutvikling, gjennom undersøkelser, statistikk og en rekke eksempler på aktiviteter og resultater i nettverkene og deltakerkommunene.

Erfaringer fra LK har dannet grunnlag for programmer, satsinger og verktøy som har til hensikt å styrke kommunenes kapasitet og kompetanse innen miljø og samfunnsutvikling.

Status for de faktiske utfordringene avtalen skal møte

Deltakerkommunene har gjennom programperioden rapportert økende grad av resultater innen programmets formål om å involvere lokale og regionale aktører, styrke kompetansen, ta i bruk (nye) verktøy og arbeidsformer og utvikle en offensiv politikk for miljø og samfunnsutvikling. I 2010 oppgav 9 av 10 kommuner at de opplevde resultater i middels eller stor grad.

Følgeevalueringen 2008-2009 avdekket at kommunenes klart viktigste hindring for å nå målene med programdeltakelsen var manglende kapasitet i kommuneorganisasjonen. Det er kommuner med relativt gjennomsnittlige forutsetninger for å arbeide med miljø og samfunnsutvikling som har hatt størst utbytte av å delta i nettverksarbeidet.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert, samarbeidsform, samarbeidsproblemer eller -utfordringer?

Samarbeidet mellom Miljøverndepartementet og KS har fungert godt, med gjensidig respekt for hver av partenes ansvarsområder fastlagt i samarbeidsavtalen.

Hva partene vurderer som særlig utfordringer framover

Framover blir det vesentlig at kommunene, både deltakerkommuner og andre, får et godt grep om sine kommunale planstrategier, slik at de blir et nyttig redskap for ønsket, bærekraftig utvikling og framtidig planlegging.

Videre er det avgjørende at kommunene har tilgang til ressurser for å kunne gjennomføre sine klima- og energiplaner og dermed redusere de nasjonale utslippene av klimagasser.

Miljøverndepartementet ønsker å etablere en egnet, felles arena med KS for drøfting og oppfølging av disse temaene – med særlig vekt på klimaarbeidet.

Miljøverndepartementet har nylig igangsatt et større prosjekt med sikte på å etablere et nettbasert tilbud til små og mellomstore kommuner om et saksbehandlingsverktøy ("kokebok") for deres myndighetsutøvelse på plan- og miljøområdet. Portalen vil få domenenavnet "miljøkommune.no" og første dellansering vil skje i 2012.

Grønne energikommuner (tilleggsavtale til programmet Livskraftige kommuner)

Varighet 2. mai 2007–31. desember 2010

Tilleggsavtale til avtalen om programmet *Livskraftige kommuner* mellom Miljøverndepartementet (MD) og KS

Parter Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Olje- og energidepartementet (OED), Miljøverndepartementet (MD) og KS

Formål Få deltakerkommunene til å satse på energieffektivisering, fornybar energi, som bioenergi, og å få ned klimagassutslippene i egne kommuner.

Hva har avtalen bidratt til

21 kommuner og en fylkeskommune har deltatt i prosjektet. Deltakerkommunene har dels arbeidet individuelt og dels i regionale nettverk, og har fått bistand fra klimarådgivere. Prosjektet har i sin natur vært preget av utprøving av nye idéer og ny tenkning og eller videreutvikling av eksisterende kunnskap/metodikk, både på utslippsreduksjonssiden og når det gjelder redusert forbruk av energi. På bioenergifeltet har aktiviteten bestått i å styrke pågående initiativer, først og fremst på Hadeland og i Sør-Østerdal.

Erfaringene fra programmet har vært til inspirasjon og kilde til læring for andre kommuner, bl.a. gjennom læringsnettverkene i Livskraftige kommuner. Aktiviteter i Grønne energikommuner er formidlet gjennom felles samlinger, nettside, og informasjonsmateriell for øvrig.

Programmet har gjennom det siste året prioritert å jobbe med prosjekter med størst konkret formidlingsverdi. Det er foretatt en gjennomgang av klima- og energiplanene i samtlige 22 deltakerkommuner, vurdert opp mot de klimamål som er satt og oppfølgingen av disse i ordinært plan og styringssystem. Disse planene har samme styrker og svakheter som øvrige kommuners klima- og energiplaner. Planene er til dels relativt ambisiøse, ikke alle er like konkrete og det blir en utfordring å iverksette tiltak som oppfyller planmålene, bl.a. fordi mange av tiltakene mangler finansiering.

I det siste programåret har det vært satt inn ressurser spesielt innenfor to felt: Bruk av energisparekontrakter (EPC) for å få ned energibruken i kommunale bygg samt arealforvaltning/tettstedsutvikling i et klimaperspektiv. Programmet har investert i å videreutvikle EPC-verktøyet, gjennom kvalitetssikring av alle ledd i prosessen, samt utvikling av et kontraktssystem (maler og underlagsmateriell til bruk for utlysning på Doffin), tilpasset kommunesektoren. Det er videre igangsatt et standardiseringsarbeid i regi av Standard Norge, som bygger på det samme materialet. Ca 50 kommuner har satt seg inn i metodikken og var til dels i gang med energispareprosjekter innen utgangen av programperioden. Disse har blitt fulgt opp av KS i etterkant.

Arealpolitikk, utbyggingsmønster og energibehov har vært et av de viktigste innsatsområdene, dvs. å se areal og transportbehov i sammenheng ved tettstedsutvikling. Svaret på denne utfordringen er dels behov for gode regionale planprosesser, som utløser større energiretultater og reduksjoner i utslippet av klimagasser enn den enkelte kommune får til isolert sett. Dette gjelder spesielt i befolkningsrike, tettbygde regioner (eks Vestfold, Romerike). Det er også behov for tydelige politiske føringer, med bruk av virkemidler fra regionalt nivå for å utløse nødvendige reduksjoner.

Tettstedsutvikling i et energi- og klimaperspektiv kan gi helt andre valg av utbyggingsretninger og – løsninger enn en tradisjonell planprosess. Når det overordnede målet er klimagassreduksjoner, vil det tas inn andre virkemidler i vurderinger i planprosessen, som vektas på en ny måte. Men uansett vil det kreves modige politiske beslutninger for å nå målsettingene.